

MÉGBEJELEN MINDEN VASÁRNAP.

Előfizetési feltételek:

Egész évre ... kor. 20.—

Félévre ... > 10.—

Negyedévre ... > 5.—

Egyes szám ára 40 fillér.

A HÉT

POLITIKAI ÉS IRODALMI SZEMLE.

SZERKESZTI KISS JÓZSEF.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

BUDAPEST,

VIII., Népszínház-utca 22. sz.

Telefonszám: 61—38.

Hirdetések
felvétele ugyanott.

—⊙— Budapest, november hó 20. ⊙—

Krónika.

Tolsztoj.

— nov. 18.

Ötven éves korában Tolsztoj Leó Nikolajevics már mindent elfogyasztott a bűvös tarisznyájából, amelyet a sors születésünkör nyakunkba akaszt: az élet, az irodalom, a művészet, embertársaink kifürkészése, a tudomány, az előrehaladás, a megértés, a tökéletesedés iránt való vágyat, az előrehaladó kérdésekkel való összekapcsolódás ingerét, anélkül azonban, hogy testének gépszerkezete elromlott, akarata pengéje megcsorbult volna. Tehetségével, intuíciójával, részben dolgozószobája lámpafényével lejárt volt mindazokat a területeket, amelyek a földi létet jelentik: volt katona, világfi, író, gazda, szociológus, természettudós, rajongó, ateista, férj, apa; embert ölt, parasztokat vert, kicsapongott, kártyázott, dőzsölt, hazudott, saját szavai szerint lopott és csalt; irt, olvasott, tanult, látott, hallott; ezer és ezer jellemet ösmert meg, szétbonczolván a létezőt s fölépítvén a megfoghatatlant; a képzelőtehetség kamrájában születettet; ezer és ezer nézőpontról világította meg az emberiséget, az akaratot, a tettek mechanizmusát; alkotóelemeire szedett széjjel ezer meg ezer érzést, hangulatot, színt; bejárta a gondolkodás és a vallás mezőit Socratestől Schopenhauerig, Buddhától a nazarénusokig. És Sewastopoltól elérkezett így Jasnaja-Poljanáig. Utját elhasznált írópapirok, brouillonok, fakó roncsok, kipréselt agysejtek, hervadt babérágak jelezték. Körötte üszök; pernye, a bonczolótermek vérszagu levegője, ő maga, pehelyként hordozva ötven esztendejét, friss, erős, egészséges, mint az ifju Siegfried.

Kapitális étvágy és kapitális gyomor, amely mindent elfogyasztani, és, tegyük hozzá, megemészteni képes volt. Akarata — az orosz bükkre ojtott német tölgy — nem ismert meghódolást. Ném volt az életnek olyan zuga, amelyikbe bele nem világított volna, legalább egy percze; az emberi karakterek változatának minden specziesét írotollára tüzte. Boszorkányos sebességgel dolgozott, anélkül, hogy ezermesterré vált volna: az élet megnyilvánulásait meglátni, alapforrásaira visszavezetni, jellemző vonásaikat aláhuzni és az egész limlomot máris félredobni, játék volt neki! Elméje minden anyagot feldolgozott, megtisztított vagy széjjelmorzsoló anélkül, hogy a maga akaratajából akárcsak vonalnyit is veszített volna. Bár egyéni volt, és regényalakjai-

nak álarcza mögül a saját éles szempára villog elő, bár műveiben úgy a pro, mint a contra érvek sor-tüzébe elsőnek maga állott ki, a harcából mindig győztesen került ki, sem sebet nem kapott, sem, ami még rosszabb, a kabátja nem rongyolódott el.

Igy jutott el, mondom, a haláltalan Detre Jasnaja-Poljanáig, helyesebben ugyanabba a magas bolthajtásu, szűk, góttstilü szobába; ahová annak idején, kora tudományos árnyaitól kergetve, Faust doktor. Ő is elmondhatta: »Habe nun, ach! Philosophie, Juristerei und Medicin, und, leider! auch Theologie durchaus studirt, mit heissem Bemühn«. Sovány vigasztalás, hogy Sakja Muni, a bölcs Salamon, Schopenhauer ugyanide lyukadtak ki, ugyanazon mondat szűk kaliczkájába: »Da steh ich nun, ich armer Thor! Und bin so klug, als wie zuvor«. Bejárván egy való és egy képzelt létsors rengeteg utait, kék hegyeit, zöld völgyeit, kemény erdeit, Tolsztoj ötven éves korában letarolta, learatta az eléje táruló földek kalászait, tölgyek koronáit, bércek kupoláit, megfelelt minden föltett kérdésre.

Amikor azonban rövid pihenés után tovább akart menni, új cserkészutat keresni, csodálkozva látta, hogy magas deszkakerítéshez ért, amely a világ, a feladatok, a megismerések végét jelenti. Ezen a palánkon nem lehetett átugrani, tulnan a végtelenség, az ür, a megérthetlenség következett: az Isten, a lét eredete, a halál sötétsége; a legnagyobb minden s a legnagyobb semmi. A beláthatatlan ugaron két kis mécses világít: a hit és a vallás; az olajuk egy, a kanócuk azonban különböző. És, boszantó! az ostoba palánkot sem fölégetni, sem elemezni, szétbontani, logikává formálni, lélekkel felruházni nem lehet; a kerítés csak áll, áll és azt mondja: ne tovább! Az egyenlítő átmérője, a föld eliptikus pályája, az emberi ész motorikus ereje elbuknak egy vakondtúrason.

Az ötven esztendő Tolsztoj tehát csupa életerő, egészség, harccképesség. Nemrég fejezte be a Karenin Annát, a tolla, az esze beretvaéles, karja kemény, izmai pattognak. Tíz óráig az íróasztalnál ülni, tíz óráig a parasztokkal versenyt aratni: semmi neki. Szelleme a hetvenes években volt a legcsillogóbb, akarata a legszilajabb, fegyvertára csupa szuperlativusz. Harcot keres, új feladatokat, új küzdelmet; de: a porond üres. A buzatáblák, az emberi lelkek letarolvák. Az ellenfelek mind csöndesek, a Macbeth és a III. Richárd csataterén nincs annyi hullá, mint az övé. Napoleon érezhette így magát Moszkva előtt, amikor hadseregének sem ételmelet, sem csatát adni nem tudott. Elfogyván

az emberi sors kérdései, az idegen husraktárok, Tolsztoj éhes gondolatainak végre is a tulajdon testét és lelkét volt kénytelen odavetni.

Az ötven esztendő Tolsztoj a következő sovány problémát lökte oda gárdájának: »Miért élek? Mire törekszem? Mi marad meg belőlem a halál után? Mi értelme van az egész létnek?« Se több, se kevesebb: a Karenin Anna megírása óta ez a véges gondolat foglalkoztatja, hol lobogó lánggal égve, hol a Csajkovszky melanchóliájába burkolózva. Sőt, már a felemás Lewin, aki, mint tudjuk, maga a költő, szintén ezen a kopott mesgyén jár, széjjeltaposván nemcsak a saját, de a csodálatos Karenin-regény finoman ivelt utait is. Több mint harminczöt év telik el a célaltalan bolyongásban a filozófia, a rendszertelen töprengés, az öngyilkosság és végre a megadás révei között. És a válasz? A felelet a gyermekbölcstől, az utolsó orosz paraszt kunyhótól, a bizánczi ikonosztázoktól, a Kremltől a duchoborzok komor kanadai telepéig ugyanez: a vallásban, az Istenben, a felsőbb hatalomban való megnyugvás. Tolsztoj az ész, a megértés lassan kihunyó fáklyájánál ugyanoda jut, ahová Gogol a miszticizmus kódében; csak a forma más, erősebben egyéni, a hagyományok gögös megvetésével; miként az irodalomban nem kért soha kölcsönt, ugy a vallásban, a képzelőtehetség legfőbb megnyilvánulásában is a saját szelme vezette.

E harminczöt esztendő mérlegét fölállítva, az eredmény vajmi gyöngé. Tolsztojtól sokan új vallást, új hitelméletet, új erkölcsi célokat vártak, s ehelyett csak szektát kaptak, a hit nagy feudalizmusának egy szerény tényezőjét. Itt látszott meg először a költő tehetségének végessége, de — retrospektíve — egyuttal ereje, amely tollát a megfogható, a husból és vérből való tárgyakra utalta, amely felülemelte a metafizikán meg a miszticizmuson. Tanai gyöngé visszfényei a krisztusi oktatásoknak; a Condék vérontása, a Lutherék aktivitása, a Kálvinok nyugodt bölcsesége szférákkal jár fölötté. Tolsztoj a husból való tárgyakra lelkét tudott adni; a spirituális tényezőkre nem volt képes izmokat, csontokat rakni. Harminczöt éves tevékenységének eredménye: egy kis felekezet, néhány rajongó csatlakozása, akik többnyire az írónak, az embernek, és csak ezen a réven a vallásalapítónak voltak a hivei.

A modern életre Tolsztoj vallási, vagy mondjuk erkölcsi szereplésének kevés volt a hatása. A mai emberiség nagy vitrinjében alakja azt a helyet foglalta el, amit egy indus szent, egy fetis; mint érdekes ritkaságot, misztikus diszt nézték, látták a fibulák, a sèvresporcellánok, a direktórium képecské és rokokócsecsebecskék között. A könyvszekrénybe a legtöbben csak a Karenint, a Háborut s a Békét, a Feltámadást tették, nem pedig a Gyónást, az Evangéliumot. Fejtegetéseiben a modern ember pihenést, de nem megnyugvást talált, sem forró fantáziánk, sem hideg gondolkozásunk nem elégedett meg a prerafaelistikus iránnyal, amely megalkuvást, defenzívát és ötven

százalékra való kiegyezést jelentett. Wronszkij vagy Necludoff jobb tanárok voltak, mint a parasztruhás, vegetáriánus és szüntelen töprengő Tolsztoj parasztjai; a fantómokban több vér volt, mint az eleven jobbagyokban.

És vajjon Tolsztoj boldog volt-e a maga alkotta környezetben? Lássuk csak. Karenin Annának a vasutól szétroncsolt tetemére állva, Léwin a szeretetben, a családi nyugalomban vélte az élet valódi célját fölhalálni. És a jasnaja-poljanai Lewin a családot veszedő rokonokban, házsártos, pénzsóvár feleségben ösmerte meg. A nyolczvankét éves Lewin parasztjai, ez ösmemberek, ravasz kéregetők, alkalmatlan fecsegők, pörlekedő kufárok. A remete Lewin hite a kételkedést jelentette, dicsősége a gramofon-ügynökök tülekedését, gondolkozása az élet eredményeinek megtagadását. Lewin kivetkőzött a hibákból és rémülettel látta, hogy a dicsőség csak addig az, míg hiúság a kísértő társa, a gyönyört csak addig ismered, míg gyöngé vagy, az ambíció büszkeség nélkül ízét veszti, az akarat egyenlőtlenség nélkül elesik ugródeszkájától, a diadal csak akadályokon mérhető meg. És tökéletes csódként: Lewin a tulajdon felesége kicsinyességét, kényelemszeretetét, pénzvágát sem tudja megbocsátani, nemhogy egy egész világ gyöngességét megértené.

E fakó tanok nem elégíthették ki a Tolsztoj lavinaszerű, nyilírányu talentumát. Élete ellentmondott a szilárd pontokon, a karámban való megpihenésnek, a félig megoldott problémáknak. Ő az egyedülvalóság, az egyéniség, nem a közösség, a megalkuvás apostola. Ez a magyarázata, hogy nyolczvankét esztendővel a hátán a költő még egyszer utnak indult és még egyszer birközni akart. A ködös novemberi hajnalban újra neki-vág a világnak és keresi az ellenfelet, még egyszer harczbaszólítja a gárdát, még egyszer kutatni kezdi az élet igazi célját. Visszafojtott lélekzettel kísérjük bolyongását. Hová fog jutni? Megrendíti-e még egyszer a világot, avagy megtalálja azt a kötelet, amelyet évek hosszu során át lefekvéskor mindig gondosan zárt el maga elöl, nehogy egyszer ráakaszsa földi hivatását betöltött, céljait felemésztett, ellenfeleit s önmagát legyőzött tetemét.

Syrion.

Az, hogy egy ember méregkeverő, még semmit sem bizonyít a prózájával szemben. A művészet valódi alapját nem családi erények teszik.

*

Az ember sohase bizzék az olyan asszonyban, aki neki bevallja valódi életkorát. Aki ezt elmondja az embernek, képes lenne mindent elmondani.

*

A lélek öregnek születik, de megifjodik. Ez az élet komédiája. A test fiatalnak születik, de megöregszik. Ez az élet tragédiája.

Arany-alapra arannyal.

Arany-alapra festeném arannyal
 És olyan lenne, mint egy czukros angyal,
 Aranyruhájú és arany szemű.
 És búsan búgna langyos, édes teste,
 Mint egy nemes és ódon hegedű.
 Lefesténém őt korareggel, este,
 Az ágyba, hogy fehéren gömbölyül,
 Kék árnyait a szemei körül
 S a kandalló mellett, mint puha macskát,
 Hunczut mosolylyal, lustán, álmodón,
 A vánkosok között két gyenge mellét,
 Két illatos és langyos vánkosom.
 És olyan lenne fáradt ajaka,
 Mint szirupédes, barna malaga,
 És karja, mint egy kóbor villanás
 És dereka, mint egy meleg kalács,
 És hangja álmos, bágyadt rezdülettel,
 Mint enyhe fürdő és mint a meleg tej,
 S lefesténém szeptemberi tűzét is,
 Lobogó testtel festeném le őt,
 Hogy aranyok között iszik aranysört
 Hó-abroszon vasárnap-délelőtt.

S fanyar vonalja a bús, drága szájnak
 Azt mondaná: szeptember és vasárnap.
 Azt mondaná: én s én azt mondanám: ő
 És-szüntelenül csak ezt mondanám én
 És fiatal, szemérmes szerzetes
 Csak festeném örök inicziálém.

Kosztolányi Dezső.

Régi kocsikon.

Irtá: KRÚDY GYULA.

Egyszer valahol már említettem ns. Csáki Pált, (anyai nagybátyámat), aki arról nevezetes a familiában, hogy nagyon szeretett utazni. Még Párisban is volt egyszer, igaz, csak »stengelyen«, de hát ő még azokból a régi nagy utazókból való volt, akik a gőzvasutat módfelett lenézték, és az utazást nem tudta másképpen elképzelni, mint kocsin, amelyet személyes felügyelete mellett félesztendeig épített Horseczki, a híres váradi kocsigyáros. Késő öregségében is el tudta mondani a kocsi szegelését, vasalását. Sőt arra is emlékezett, hogy mennyibe került a hajólámpás, amelynek világosságánál utazása közben a kocsiban olvasni szokott. Amint némely embert nem lehet elképzelni a kedves agara, kiszivott tajtékipájja, vagy egyéni anekdotája nélkül, ilyenformán volt Csáki Pál az utazókocsijával. Mindenhová magával hordta, mindenkor megemlítette. Ha a tőszomszédját, Gábornoki Ferenczet látogatta meg estéli időben, olyanformán beszélt a híres úti-hintóról, mintha azon tette volna meg az utat a kocsiuton át. Temetések, torok, esküvők, vagy keresztelők nem mulhattak el a híres utazókocsi nélkül. Valamiképpen, szinte észrevétlenül belekeverte a diskurzusba vagy a pohárköszöntőbe, mint ahogyan az ember arról a nőről szeret beszélni, akinek képét szíve közepében hordja. Pedig az utazóhintó már

réges-régen a kocsiszinben állott azok között a régi kocsik között, amelyeket már senki sem használt, csak a tyukok.

Igaz ami igaz: nem utolsó dolog a bécsi császári muzeumnak az a része sem, ahol a régi császári kocsikat tartogatják. Mária Terézia koronázási hintaja előtt elmerengve megállunk, Leopoldus csukott, vaspán-czélós gyalogkocsija régmúlt idők hangulatát juttatja eszünkbe. De én azt hiszem, hogy a Csáki Pál kocsijai, azok a régi, pókhálós és rozsdavert kocsik mégis csak érdekesebbek voltak a császárok hintáinál. Volt ott olyan kocsi, amelyről azt mondta a legenda, hogy ezen szokott kocsikázni a megboldogult Csákiné, — a felejthetetlen édesanya; egy másik kocsi valamely főispáni installációhoz készült; a harmadik azért volt, hogy rajta jóbarátokat, komákat, atyafiakat szokott volt meglátogatni Csáki Pál. Mint kis fiú, természetesen sokat tanyáztam a régi, viharvert kocsik között és képzeletben elutaztam messzi, ismeretlen tartományok felé. Nagybátyám néha a fejemre tette a kezét és így szólott:

— Az én vérem van benned és nem a tunya és lusta Gaálok vére. Utazó-ember lesz belőled, aki majd nem elégszel meg kis falud határaival. Te talán eljutsz még abba a messzi, mesebeli országba is, ahová nekem már nincs elég időm elutazni...

— Miféle tartomány az? — kérdeztem.

Csáki Pál felemelte a mutatóujját.

— Hymen-országának nevezik, ahová nekem nem volt időm elutazni. De most még kis fiú vagy, nem érted ezt a dolgot.

(Aminthogy agglegény maradt a nagybátyám világléteiben.)

— Azt a kocsit — dünnyögte elmerengve — mindig szerettem volna Horseczkivel megcsináltatni. Egyszer már meg is rendeltem nála, de aztán meg gondoltam a dolgot... Ejh, most már ez nem fontos. Az a nagyszerű ebben az ügyben, hogy nagy utazó lesz belőled is, mert szereted a kocsikat.

A családbeli öregasszonyok ugyan váltig izgattak Csáki Pál ellen, hogy fuvarost akar nevelni belőlem, de az öreg ember makacsul ragaszkodott kedvenc gondolatához.

— Kár, hogy nem uton születnél, mint én, de ezen még lehet segíteni — mondta egyszer. — Szüret felé majd elmegyünk együtt utazni... Tanulj, láss, más faluk is vannak még Papkerekin kívül.

És addig is nagy lelki gyönyörűséggel nézegette, amikor a régi kocsik között bujkáltam az elhagyott kocsiszinben és titkon a kezét dörszölgette. Csak akkor komorodott el, amikor gyerekpajtásaimat is magammal vittem meg az ócska kocsik közé. Félrehivott és ezt mondta:

— Nem szabad az embereket megtanítani az utazásra, mert akkor majd mindenik elkiváncozik hazulról. Nem szabad kiokosítani az embereket, mert kellenek otthon ülő, tunya és álmos emberek is a világon. Csak arra vigyázzunk mindig, hogy ne hatalmasodjanak el a szenvedélyek.

És ilyenformán történt, hogy egyszer késő ősszel, amikor már elcsendesedett kis falunk és az öreg emberek különös mosolygással kezdték nézegetni a bucsuzkodó őszi napot a házak előtt a padkán, nagybátyámmal utrakeltünk. Természetesen nem a régi kocsikon utaztunk, hanem Kecskés fuvaros fogatán, de nagybátyám azt mondta, hogy így czélszerű a dolog. Az ő kocsijait már mindenki ismeri, holott husz esztendeje nem utazott. Egyebekben is rendkívül titokteljes és zárkózott volt. Nem mondta meg az utazás célját, állomását, csak a bajusza alatt dörmögött valamit.

— Mit lehessen azt előre tudni, hogy hova megyünk? Ha egy ilyen régen pihent régi utazó ismét utrakel, sohasem lehet kiszámítani, hol végződik az utazás. Meglehet, hogy két-három esztendeig haza sem jövünk.

Az anyám szeliden mosolygott.

— A fiura aztán jól vigyázz, Pál...

A nagybátyám vállat vont:

— Lehet is idegen emberek közt vigyázni ilyen pajkos fiura. Ha például Párisban elszalad mellőlem az utcán, hát talán többé sohasem fogom megtalálni.

— Tehát ne menjetek Párisba — mondta csöndesen az anyám és ezután elhelyezkedtünk Kecskés fuvaros fogatán, amely rendes körülmények között ügyvédek, végrehajtók és más efféle embereket szokott hordozni kis falunk határában. Sokáig tartott, amíg Csáki Pál rendben találta a bundákat, lábzsákokat és melegítőüvegeket, Kecskés a fuvarossal megigazította a nyergeslő szerszámját és kővér testével háromszor-négyszer rávetette magát az ülésre, hogy kipróbálja az ülést tartó, bőrszíjak erősségét.

— No, most már mehetünk! — mondta és a kezét eldugta a rókabőrbe.

— Hopp, megálljunk csak! — kiáltotta nyomban és az utazósapkát visszatolta homlokára. — Nézzen a szemembe, Kecskés!

A fuvaros megfordult — sárga, tőpörödött, félig-meddig pupos emberke volt, vizenyős, közömbös szemében egykedvű unalom tükröződött — és nagybátyám figyelmesen megvizsgálta.

— Józan vagy? — kérdezte csöndesen és szigorúan.

Kecskés pilla nélküli szemével szaporán pislogott.

— Tekintetes ur is olyan, mint az egyszeri malacz...

A farkánál fogva huzta a cigány és azt kérdezte tőle, hogy miért visit?

— Csapj a lovak közé! — szolt most Csáki Pál és teljes komolysággal hátradőlt az ülésben.

A lovacsák megindultak, egyet-kettőt nyikorogtak a kerekek és egyszerre csak azon vettük magunkat észre, hogy odakünn gurulunk az országuton. A távolban rozsdavörös hegyek, mély és csöndes erdő a baloldalon, amelyből az ősznek sóhajtó és csöndes hangjai hallatszanak. Levélzörgés és bujkáló szél hangja, amely olyanformán hangzik, mintha éjszaka egy nyitva felejtett ablakon át éjjeli madarak röpülését hallanánk. A mezőkről a varjúkárogás már élesen hangzik a megritkult levegőben és a rozsdás hegyoldalban kopott gunyájában, amelyet szürke pókfonalak borítanak, csöndesen ballag a szőlőpásztor. Messzire, a szürke égboltozat alján egy falu fehér tornya világít, mint egy fehér ablak. Nagybátyám csöndesen morog:

— Az egész világ megismeri a kocsidat a kerekek nyikorgásáról, Kecskés. Mért nem kened a tengelyt, Kecskés?

A sárga, tőpörödött fuvaros hátrafordult, a szemével sietve pislogott, amíg megszólalt:

— Tekintetes ur is úgy van vele, mint az egyszeri katona... A háboruban ellőtték a lábát és azt kérdezték tőle, hogy miért sántikál?

Nagybátyám haragosan legyintett:

— Nem szeretem, hogyha valahová megyek és előre tudják az érkezésemet...

Kecskésnek erre is volt felelete:

— Éppen mint az egyszeri mester... A háta mögé dugta a nádpálcáját, hogy meg ne ismerjék.

— Bolond vagy, bolond vagy! — kiáltotta Csáki Pál és az uton először: lassan, meggondoltan, dörczögötve nevetett. És ez a nevetés, amely lassan mulott el, mint a vén lovon nyargaló öreg lovasnak hangja az erdő

mélyén, mintha megváltotta volna az öreg embert az eddigi világfájdalmas hallgatásból. Többé nem nézte összehuzott homlokkal és elkecseregetten az őszi tájat, hanem összeszorított kezét kivonta a rókabőről és sapkáját hátratulva, nagyot szippantott az őszi levegőből.

— Azt hittem, — mondotta szinte felvidámodva — hogy már nem ismerem erre az utat... Igaz, igaz, hogy régen jártam erre. Tulságosan is régen ahhoz, hogy minden öreg fára emlékezzem, de ime már látom, hogy jó nyomon járunk. A legjobb nyomon. Jegyezd meg magadnak azt a bedőlt hidat ott jobbra a dülőuton. Mikor ezt a hidat látod, akkor tudd meg, hogy Törökfái közleiben jársz, ahol a templom patrónája Simkó Gabriella urnó, és Fegyvernekinek hívják a papot. Anno dazumal: sarkantylus csizmát és piros huszárnadrágot hordott a reverenda alatt... Gabriella?... Nos, éppen az ő kedvéért rendeltem meg akkoriban Horseczkinél a Hymen-országába vivő kocsit... De te még gyerek vagy ehhez és a megrendelést is idejében visszavontam Horseczkinél. Jobbra, Kecskés, jobbra hajts, ha mondom! Gabriellához megyünk látogatóba.

A fuvaros közömbös arccal hátranézett:

— Tekintetes ur úgy beszél velem, mint az egyszeri borbély... A fogfájós parasztot a másvilággal vigasztalja. Hiszen már harmincz esztendő előtt az apám is mindig jobbra fordult ezen az uton, amikor a tekintetes urat vitte.

— Igaz a'! — kiáltott fel Csáki Pál. — Az apád volt az az akasztófárávaló, aki egyszer kifordított...

— Csak azt cselekedte, amit az egyszeri fuvaros, — felelt nyugodtan Kecskés — zab helyett ostorral traktálta a lovait.

— Megsántultam, pedig éppen vőlegény voltam. Sántán, bénán, betört orral nem mertem többé a menyasszonyom elé kerülni — folytatta nekitüzesedve Csáki Pál.

Kecskés vállat vont.

— Az egyszeri asszony is otthagya a kelő kenyeret, amikor szeplőmosó tavaszi permeteg hullott az égből!...

— Bolond vagy! — dörmögött a nagybátyám. — Azért vontam vissza Horseczkitől a Hymen-kocsijának a megrendelését. Éppen az apád miatt, az apád részegése miatt. Kár, valóban nagy kár, hogy előbb fel nem kötötték!

A fuvaros felelni akart valamit, hátra is fordult, de mert hirtelen nem jutott eszébe semmi, hát csak újra a lovait nézte, elgondolkodva azon a régi mondáson, amely sehogyan sem akart most nyelvére jönni. A nagybátyám is hallgatott és figyelmesen vizsgálta a mindinkább közlő fehér tornyot. Mintha aggodalmat okozott volna neki, hogy a torony olyan gyorsan közeledik a messziségből. Olykor-olykor ijedt pillantást vetett az árokra, mely az ut mentén huzódott és a homloka gondterhes lett.

— Attól félek, — mondta végre csöndesen — hogy te is az árokba fordítod a kocsit, mint az apád... Nem vagy te részeg, Kecskés?

A fuvaros hirtelen hátrafordult és örömteli hangon felkiáltott:

— Most jutott eszembe... Az apám is úgy volt vele, mint az egyszeri cigány. Mikor akasztani vitték, hát folyton azon sopánkodott, hogy fáj a lyukas foga.

— Vajjon nem fordítasz-e az árokba, Kecskés? — kérdezte a nagybátyám szigorúan.

A fuvaros a vállát rázogatta.

— Mint az egyszeri...

— Arra felelj! — kiáltotta Csáki Pál — hogy

nem fordítasz-e fel? De hiába is mondasz akármit, látom előre, bizonyosan tudom, hogy ott annál a cserjésnél, ahol az út balra kanyarodik, az árokba vezetted a kocsit. Olyan bizonyosan, minő a kétszerkettő. A szemedből látom ezt. Azért tehát csak fordítsd meg nyomban a szekér rudját: és menjünk vissza, haza. Ebédre még otthon is lehetünk.

Kecskés, miután nem jutott eszébe semmi argumentum, szótlánul engedelmeskedett. Koczogtunk vissza, hazafelé!...

Csáki Pál hátra-hátranézett az eltűnedező fehér torony felé. És midőn azt elfődte az erdő, megkönnyeb-bülve felsőhajtott.

— Mert vajjon mit mondhatnék neki a Horseczki elmaradott kocsijáról? — kérdezte tőlem.

Amire én még akkor nem tudtam felelni.

Toll és tőr.

— nov. 18.

A TÉVEDÉSEK BEISMERÉSE minden bölcség kezdete és Kossuth Ferencz politikai karrierjének hanyatló pontjánál jutott el ehhez a bölcseséghez. A függetlenségi párt egyik legutóbbi értekezletén beismerő vallomást tett arról, hogy egynémely közjogi kérdés megoldása körül tévedések áldozata lett. Ezek a tévedések abból az időből valók, amikor Kossuth még miniszter volt, tehát tévednie nem lett volna szabad. S mi nem is írjuk az ő tévedéseit a bölcsesség rovására. Kossuth Ferencz minisztersége alatt nem volt kisebb bölcs, mint amekkorának ma ismerjük. Ha mégis ma mutatkozik bölcsőbbnek, ez csak azért van, mert ma könnyebb, kevésbé veszedelmes bölcsnek lenni, mint két vagy három esztendővel ezelőtt. Aki magyar miniszter létere bölcsőbb akar lenni, mint valamelyik közös miniszter, az alól hamarosan kiránczigálják a miniszteri bársonyszéket. Ilyformán a kérdések elintézésének kényelmesebbik módja az, hogy az ember a közös minisztert találja bölcsnek s nem önmagát. Miért ne járna így el a magyar miniszter, amikor a saját bölcsességébe vetett hitét még mindig fentarthatja azzal a közmondással, hogy az okosabb enged. Nyilvánvaló, hogy ezt a közmondást direkt olyan függetlenségi miniszterek számára eszelték ki, akik az erősebbek elől meghátrálnak. Azonban ilyen nem illik beismerni nyílt értekezleteken. Ott tehát a bölcseségnek azt a másik bizonyítékát mutatják be, mely a tévedések beismerését mondja minden bölcsesség kezdetének. Ez rendjén is lenne s az ország szívesen el is hinné, hogy Kossuth Ferencz ma bölcsőbb, mint volt két-három évvel ezelőtt. De hogyan higgyen benne, ha Kossuth Ferencz rögtön a bölcsesség próbatevése után azt a nyilatkozatot adja magának születésnapjára ajándékkul, hogy a jövő — a függetlenségi párté.

A PESTI PANAMISTÁK forradalomra készültek Bárczy István ellen. Meg akarták őt buktatni, de a forradalom kitörése előtt kiegyeztek ötven perccentre: Bárczy nyilatkozatot adott arról, hogy a törvényhatóság bizottsági tagjai közt nincsenek panamisták, mire a forradalmárok kijelentették, hogy a bizottsági tagok közt nincsenek forradalmárok. Ezt az utóbbit könnyen elhiszszük, mert nehéz lenne elképzelni, hogy pesti patricziusok felczipeljék magukat a barikádokra. Ezek az urak nagyon kényelmesek s amíg a barikádokra nem vezet fogaskerekű vasút, nem kell attól tartani, hogy a központi városháza előtt kitér a torlasz-harcz. De azért senki se higgye, hogy a harmónia

teljesen helyreállt a polgármester és a forradalmárok közt. A római plebejusokat meg lehetett arról győzni, hogy az egész test elpusztul, ha a gyomor koplalásra adja magát. De hol az a Menenius Agrippa, akinek a pesti patricziusok elhagyják, hogy nemcsak a koplaló, de a túltáplált gyomor is pusztulásba viszi a szervezetet. Ezt nem tudják megérteni a mi patricziusaink s ezért látszik képtelenségnek a béke Bárczy és a forradalmárok közt. Apró csatározásokat látunk majd ezután is, aminek meglesz az a jó oldala, hogy tisztán láthatjuk a helyzetet: aki ellensége Bárczynak, az hiva a korrupciónak. Ez a fordulat csak nekünk kellemes, de Bárczynak borzalmas lehet a pusztá gondolat is, hogy ezután mennyi lesz — a jó barátja.

A MODERNIZMUS ELLEN harciba viszik az esküt és Apponyi Albert a modern eszmeáramlatok elszigetelésére esküt szeretne tétetni az egyetemi ifjúsággal. Feleskettetné őket arra, hogy nem hódolnak be annak a tudománynak, mely revízió alá veszi a vallást és hazafiságot. Apponyi beszéde nem lenne oly meglepő, ha nem tudnók, hogy valamikor Magyarország közoktatásügyének volt a minisztere, aki ma így beszél. Micsoda különös fogalmak lehetnek a grófnak az emberi szellemről, ha el tudja képzelni, hogy ez a szellem rögtön elveszti termékenységét és fejlődőképességét, mihelyt az esküvel próbálják kiszáritani. Az eskü csak a kiszáradt szellemnek válik hasznára, mert megnyugtatja afelől, hogy a meddőség nem a velükszületett fogyatékoságnak, de a rájuk erőszakolt eskünek a következménye. Ezeknek a szellemeknek azonban fölösleges az eskü és Apponyi, mint már annyiszor, most is fölösleges munkát végezne az ilyen szellemű ifjak feleskettetésével. Ami pedig az egészséges szellemeket illeti, azok előtt nem nagy dolog, hogy esküt tettek-e vagy sem a modernizmus perhorreszkálására. Ha büntetőjogi következményekkel szorítják az esküre, meghajolnak a törvény kényszere előtt, de gondolkodni mégis csak úgy fognak, ahogyan az eskü letétele előtt gondolkoztak. Hogy az esküt megszegték, abból nem csinálnak nagy lelkiismereti kérdést. Mert a modernizmussal jár az is, hogy az ember magának felel a cselekedeteiért s nem a szenteknek. S ha Apponyi vállalja a szentek előtt a felelősséget azért, hogy emberekét a jobb meggyőződésük ellenére feleskettetne a modern tudományok ellen, a modernisták is vállalhatják a felelősséget azért, hogy megszegtek egy esküt, melyre inkvizíciós eszközökkel kényszerítették.

TÖBB OLVASÓNK kérdést intézett hozzánk, hogy voltaképpen mi akar lenni az a furcsa irodalmi heccz, mely a Komjáthy Jenő folytonos reklamirozását olyan feltűnő módon hajszolja. Valami injuria esett ezen az emberen életében? Igen is, nem is. Meghalt, mielőtt valamivé lett volna. Ez szerencsétlenség. És lehetett volna azzá, ami lenni akart? Az mellékes. Tény, hogy most ezt a szegény tépelődő lelket meghurczolják a piaczon, ingyen kínálják fünek, fának az arczképét, verseit és a fia ráírja a vizitkártyájára: a »Komjáthy-mozgalom vezetője«. Mi ez? Posthumusan nyélbe akarnak ütni egy poétát, aki szerény, jóra való ember volt, semmi esetre sem tuczatember, talán filozófus is. De poéta? Azok nem így indulnak. Azok alkotnak. Különb tessenek elkérni a verseit. Csak egy levelezőlapba kerül.

IRODALOM A BIRÓ ELŐTT.

(Képzelt tárgyalás, egy kis reklám.)

BIRÓ (nem ismeri Peter Altenberget, ennél fogva elfogult): Önök sajtó útján elkövetett becsületsértéssel vannak vádolva. Tudtommal önök irodalmi társaságot alapítottak, melynek célja lett volna a nyugat szellemében reformálni az irodalmat. Művészeti elvük a szép ápolása volt. Mi volt a társaság neve?

VÁDLOTT: Holnap.

BIRÓ: Mikor alakult meg a társaság?

VÁDLOTT: Tegnap.

BIRÓ: És mikor szűnt meg a társaság működése?

VÁDLOTT: Tegnapelőtt.

BIRÓ: És mikor ülnek a vádlottak padján?

VÁDLOTTAK: Ma.

BIRÓ: Köszönöm a precíz választ. A nevüket meg sem kértem, hisz egész nemzetünk ajkán hordja azokat... Önt nemde Szabolcska Mihálynak hívják?

VÁDLOTT: Kikérem magamnak! Nevem Kovács János. Születtem Nagyváradon.

BIRÓ: S ön?

MÁSIK: Születtem Nagyváradon.

BIRÓ: S ön?

HARMADIK, NEGYEDIK, SATÖBBI: Születtem Nagyváradon. Születtem Nagyváradon... Agyváradon... váradon... áradon... radon... don... (Ezt egyéniségük ereje és jellege szerint mondják ilyen változatokban).

BIRÓ: Köszönöm a precíz választ. Vallásuk jellegére vonatkozólag szükségtelen a törvény által előírt kérdéseket feltennem. Amennyiben nemzetünk szívében viseli annak meg-érzését.

VÁDLOTT: Kikérem magamnak! Római katolikus vagyok...

BIRÓ: Egyéb hitelve?

VÁDLOTT: A szép... nagy s-el.

BIRÓ: Köszönöm a precíz választ! Ugy-e, ön írta a Kovács Jánoshoz címzett verset?

KOVÁCS JÁNOS: Nem, azt Balog Bócz írta.

BIRÓ: És ki írta a Balog Bóczhoz című verset?

KOVÁCS JÁNOS: Én.

BIRÓ: És ki írta az »Ó Páni! Páni!« című verset?

I. VÁDLOTT: Én.

II. VÁDLOTT: Én.

III. VÁDLOTT: Én.

IV. VÁDLOTT: Én.

V., VI., VII. SATÖBBI VÁDLOTT: Én.

BIRÓ: Köszönöm a precíz választ. Önök azt irták magánvádlóról, hogy nem tartják őt méltónak magukhoz. Hogy értik ezt?

VÁDLOTT (meghajol és nemes hangon szól): Hivatkozom arra a közlekedésre, mely működésünket kísérte. Felráztuk a tespedt irodalmat lomha szunnyadásából. Bevittük egyéniségünket az irodalomba.

BIRÓ: Nagy baj! nagy baj! Jegyző ur, ezt tessék súlyosbító körülménynek bevenni. És mért szüntek meg?

VÁDLOTT: Nem volt humor bennünk! Mint Wedekind mondja: »humortalanságban« haltunk meg. Komolyan vettük magunkat, komolytalanságban éltünk, és ez volt a halálunk. Halhatatlanságra pályáztunk és halhatatlanokká váltunk.

BIRÓ: Köszönöm a precíz választ. Szót nem értek belőle. Főképp azért, mert hiszen most is hallatják verseikben magukat.

VÁDLOTT: De megszüntünk. A közös vád hozott most össze bennünket. Az a mentségünk, hogy magánvádló fércműveknek minősítette alkotásainkat.

MAGÁNVÁDLÓ: A Peczeről azt irták, hogy a magyar Szajna s a Párispatakról, hogy a francia Pecze. A fűzesről, hogy a boádbulony s a nőkről hasonló illetlenségüket.

VÁDLOTT: Mert sajátos idegrendszerünk számai fantáziánknak voltak hangszere. Mért mi vagyunk a magyar dekadensek.

BIRÓ: Mi az?

VÁDLOTT: Mi vagyunk a magyar Verlaine, Altenberg, Rimbaud, Maeterlinck, Heredia, Mallarmé stb. Felosztottuk magunk közt ezeket a költőket. Például a Bócz a Heredia.

BIRÓ: Heredia és Verlaine és a többi urak mért nem osztották fel maguk közt önöket?

VÉDŐ (vádlottakhoz): Erre a kérdésre ne válaszoljanak!

BIRÓ: Ki a legtehetségesebb az urak közt?

VÁDLOTTAK: Én.

BIRÓ: Köszönöm a precíz választ. Most még arra kérek felvilágosítást, hogy fejezték ki az urak gondolataikat?

VÁDLOTT: A sorok közt. Ezért vagyunk mi kifoghatatlanok gondolatokban, s ezenkívül mi szépségekbe burkoljuk ötleteinket, mert imádjuk a szépet.

BIRÓ: Kérem az urakat, ne piszkálják az orrukat!

VÁDLOTTAK (zavarólag): Kimeríthetetlenek vagyunk szépségekben. De mindezen felül egyéb nagy érdemeink is vannak. Mi adtuk a világnak Bóczot. Ő a Szép papja, főpapja, mártírja és egyéb. Mi adtuk a világnak Pór Zsuzsát; ő a Szép papnője, vesztaszüze és egyéb...

BIRÓ: Mit jelent az egyéb és a három pont?

VÉDŐ: Erre nem kötelesek válaszolni, tekintve hogy a női erkölcs területébe vág bele a kérdés.

VÁDLOTT: Szóval vagyunk valakik és voltunk valakik. És mégis... senki sem beszél már rólunk, el vagyunk feledve.

BIRÓ: Jól jött hát az uraknak ez a kis tárgyalás?

VÁDLOTTAK: Jól! Most majd megint irnak rólunk a lapok, mint régen és rossz vicceket fognak rólunk gyártani. A »Holnap« újra felél, — ma és holnap — amíg ez a tárgyalás tart. Kérjük a tárgyalás többszörös elhalasztását.

BIRÓ: Nem leszek nagyon szigorú önökhöz, mert bevallom, hogy érdekelnek engem az urak. Még sohasem láttam ennyi költőt egy rakáson. Már mint modern irányú költőt; reformátorokat. Ismerek néhány kitünőt versírót a fővárosban, de azok csak irnak és nem reformálnak. Hányan vannak az urak?

VÁDLOTTAK: Sokan.

BIRÓ: Valamennyien verset irnak? Prózát nem?

VÁDLOTTAK: Egyéniségünk a verse sfórmának kedvez. Egyéniségünket a külföldi versíróktól kölcsönöztük...

BIRÓ: Persze, ahogy az urakat ismerem, mind amolyan bohém fajták; nem adták vissza a kölcsönt. A külföld mit sem vett át önöktől.

VÉDŐ: Mindez nem tartozik a tárgyhoz.

BIRÓ: Nos, felmentem önöket a vád alól...

VÁDLOTTAK: Akkor végünk van! Ujra meghalunk... és a kutya sem beszél rólunk. Kutya alatt a bennünket támadó krokistát értjük.

MAGÁNVÁDLÓ: Visszavonom a vádat...

(A szerencsétlen emberek tanácsstalanul fordulnak a védő felé, könyörgő tekintettel vetnek a bírákra, arra gondolnak, hogy most mehétnék megint vissza a Párispatak parti Peczevárosba és a kutya sem fog beszélni róluk (kutya alatt értve a krokistát), összesugnak s felhasználva azt a pillanatot, amikor a bírák visszavonulnak tanácskozásra, hiszöknék a tereméből. Erre a tárgyalás elhalasztódik.)

Maitre Jacques.

Aki a legjobb társaságba akar jutni, annak manapság etetnie, mulattatnia, vagy megbotránkoztatnia kell az embereket.

*

London tele van asszonyokkal, akik megbiznak a férjükben. Mindig rájuk lehet ösmerni, — olyan rettenetesen boldogtalanoknak látszanak.

Add vissza!

Add vissza élet, amit elraboltál!
 Lelkem fehér, vakító, tiszta lap volt;
 Méltó rá, hogy sok széppel ird tele.
 S te durva kézzel mázoltál reá
 Egy dísztelen, hétköznapi regényt;
 Sívár mesét, amelynek kezdetén
 Már-már előre sejteni a végét
 S melynek végén régesrég elfeledtük,
 Mi volt a kezdete.

Add vissza élet, amit elraboltál!
 Százúros, érző hangszer volt szivem;
 Méltó reá, hogy ihletett kezekkel,
 Merész, csapongó dalt pendíts ki rajta.
 De te esetlenül nyúltál bele
 S oly sívár, össze-vissza dallamot,
 Oly vad zenét csaltál belőle ki,
 Hogy görcsösen befognám a fülem,
 Ha mindezt nem magamban hordanám!

Add vissza élet, amit elraboltál!
 Rejtelmes, ősi kagyló volt agyam,
 Amely magában, halkán zsongva, hordta
 Évezredek öröklött titkait,
 Mély tengerek örök viharveséit.
 S te pusztá, dísztelen partokra dobtad,
 Ahol lelketlen, harsogó szelek
 Elnyomják tiszta étheri szavát
 S úgy porlad el, meghallgatatlanul!

Add vissza élet, amit elraboltál!

Gáspár Kornél.

Krónika II.

A reichstadti herczeg.

— nov. 18.

Ennek a történetnek, mint minden igazán szomorú történetnek, két kezdete és két vége van: És a kezdet látszik végnek és a vég látszik kezdetnek. Mert az egyik kezdet a párisi invalidusok templomának a koporsós-csarnokában van, a másik a bécsi kapuczinusok szentegyházának a kriptájában. A végzések pedig — no, majd a végről a végén beszéljünk.

A reichstadti herczeget, másképpen, sőt igazabban római királyt, de a chantecleri izléssel sasfióknak is nevezett II. Napoleont, most a francziák visszakivánják. A kicsiny és kétségtelenül nagyon degenerált kis herczeg, vagy király, vagy sasfiók — as you please — tudniillik éppen úgy osztrák főherczeggé is lett, mint a Rákóczi fiai, tehát korán hunyt el ugyan, de a bécsi kapuczinusok kriptájában, a Habsburgok temetkezőhelyén van a koporsója. A másik Napoleon-ivadék, a III. Napoleon fia, a Lulu, az Dél-Afrikában esett el szintén gyerekkorában, még csak annyi idős sem volt, mint Petőfi Sándor, mert a kozák dsida lassabban jár, mint

a zulu harczosnak az asszagája, amelyik Izandlhvána mellett járta át a kis felesleges herczeg szivét. De ez az angol rendszer, ez tehát most nem tartozik ide.

Ámbár mégis idetartozik. Mert nemcsak Lajos Fülöpnek, a polgárkirálynak a népszerűségkeresése okozta, hogy a Nagy Napoleonnak is koporsója, a vörös kőből faragott koporsója van az invalidusok templomában, hanem hozzájárult ennek az ügynek az elősegítéséhez valamelyest az angol Hudson Lowe is.

(Inter parenthesis: én már többször értesültem a magyar párisvándoroktól és műmontmártélyosoktól arról, hogy a Quatz' arts-ban, vagy pedig a Fölies Machloicá-ban milyen abszinttől bőfög a conférencier, de azt még egytől sem voltam képes megtudni, hogy milyen kőből van faragva a Napoleonnak, a Nagy Napoleonnak a siremléke, porfirból-e, vagy pedig vörös márványból.)

Az angol rendszerü és az osztrák rendszerü Napoleonok tehát most valami sajátságos módon egymáshoz kívánczoltak. Az a brutálisan nagy és jellemzően aránytalan hosszúságú karon függő kéz, amelyik még Borodinónál is véresre tudta festeni az orosz hó halotti fehérségét, most, úgy rémlik, kinyul a koporsójából is és visszakivánja, oda maga mellé kívánja a fiát. Mert csak a kiirthatatlan és soha el nem muló napoleoni tradicziók, — nem paradoxon a Napoleon név említése a tradiczió szóval kapcsolatosan, mert ő sóhajtott egyszer, hogy önönmagának a retne lenni — tehát csak az ő még mindezt tehetett azt, hogy az immár befejezetten kétségtelenül és végérvényesen republikánus francia közvélemény most a császár koporsója mellé kívánja a római király porait is. Azt akarják kérni a bécsi főudvarmesteri hivataltól, — gondolom Montenuovo herczeg most a főudvarmester — hogy adják oda azt a koporsót, azt az egyetlen egy kis koporsót a sok közül onnan a kapuczinusok kriptájából Franciaországnak.

No. Azért nem kell mindjárt elérzékenyedni, mert nemcsak a Napoleon lelke él még, hanem a Metternich Kelemené is kelepel még most is. A francia kívánságra hamar megjött az osztrák felelet. Tessék elolvasni azt az idevágó és feltétlenül félhivatalos bécsi közlést, amelyik kereken és illetékes szájból mondja el, hogy a reichstadti herczegnek a porait nem adják oda Franciaországnak. Mert a Napoleon fia az anyja révén (gondolom, Montenuovo most a főudvarmester) osztrák főherczeg is volt és nagy szeretettel viselte az osztrák hadsereg egyenruháját. És — mert néha az az ugynevezett illetékes forrás sem zárkózik el az ironia elől, még hozzáteszik azt is, hogy a reichstadti herczeg a bécsi kapuczinusok sirboltjában is egészen jó társaságban fekszik. Szóról-szóra így van.

Valóban, jó társaságban van a reichstadti herczeg. Egészen közel fekszik Károly főherczeghez, a nagybátyjához, aki az egyetlen igazi katona-lángelme volt Wallenstein óta az osztrák hadseregben, aki előbb verte meg annak a mellette fekvő koporsónak az apját, mint Wellington és Blücher, aki az igazi és becsületesen

szent meggyőződésével volt ellensége Napoleonnak és akit éppen ezért visszarendeltek Asperntől, mert attól féltek, hogy azt a császári koronát, amit ő ütött le tulajdonképpen a korzikai vérebnek is nevezett ügyvédivadéknak a fejéről, majd most már azután olyan nagyon jól meg tudja fogni, hogy éhsége támad a másik császári koronára is.

Azután ott fekszik a kriptában a reichstadi herczeg édesanyja is, Mária Lujza. De a viláért sem mint császárné, — gondolom, Montenuovo most a főudvarmester — hanem mint páрмаi herczegnő és osztrák főherczegasszony. De azután ott fekszik a mi sasfiókunk is, Rudolf, akinek még a száradó csontjaiban is ott van az az egy csepp Árpád-vér, amely »zeng hadat álmiaihoz« a szomszédos koporsó halottjának. Valóban, jó társaságban van a reichstadi herczeg és a francziáknak nincsen igaza, hogy hazakivánják.

Mert hiszen valószínű, hogy maga Napoleon is így akarta és azért irta a bukása után Józsefnek, az öcscsének, a nápolyi királynak ezt: »Jobban szeretném, ha a fiamat megfojtának, semhogy azt tudjam meg róla, hogy Bécsben van és osztrák főherczegnek nevelik. A császárnéről van olyan jó véleményem, hogy ő is így gondolkodik«.

A császárné Mária Lujza volt és gondolom, Montenuovo most a főudvarmester és a nemzetközi viszonylatok nem érzelmi dolgok és a főudvarmesteri hivatalnak semmiféle hivatalos tudomása arról nem lehet, hogy az agyonzaklatott apa csak akkor tud azután igazán és végsőképpen megpihenni, amikor a fia mellett feküldhetik.

Cholnoky Viktor.

A varázssital.

Irtá: R. H. BARTSCH.

— Mondd csak, Balsamo bátyám...

— Hagyj békén, Fortunat! Itt, ezen a lépcsőn már Cagliostro gróf vagyok.

— Giuseppe bátyám! Tudom, hogy a természetnek tulajdonképpen semmi más titkát nem fürkészte ki, mint éppen csak az emberi gyöngék rejtelseit. Egyet azonban még sem bírok megérteni, — hogy varázssitalának mi a titka; kérem, magyarázza meg azt nekem!

— Majd meggyőződhetel róla mindjárt...

— Hol?

— Itt, Barrées gróf házában, az estély folyamán. Tudom, hogy engem itt ma törbe akarnak csalni. Viselkedjél szép csöndesen, légy szemtelen, de azért előkelő. Ime, megérkeztünk.

A terem csupa fehérség és arany, a gyertyák meg-meglobbanva égnek, az egész társaság, mintha csupa viasz báb volna, mozdulatlanul áll. Mert bejelentve ime Cagliostro gróf és dermesztő döbbenés borzongása suhan át Barrées gróf szalóján; csak a legfiatalabb hölgyeknek van merszük lábujjhegyre állva a nyakukat nyújtogatniok.

Most belép: magas, szikár, komoly ember, csupa fölényesen hűs szeretetreméltóság.

Mindenki borzongva nézi.

Valami szenvedélydulta arcot látnak talán? Nem. Tíz évszázad runái rejtelmeskednek azon az arczon, mert hiszen ez az ember tíz évszázadot élt át, immár ezer éves...

Az urak mosolyognak, de hideg fut végig a hátukon. A hölgyeket is kileli a hideg, de azért mosolyognak. Ezer éves korához képest eléggé érdekes ember.

És egyesek suttogni kezdenek, mások csak úgy gondolnak róla valamit:

— Milyen sárga az arcza!

— Az egész ember mily nyugtalanítóan nyugodt!

— Olyan, mint valami négy-ötfele stílusú épület.

Össze-visszának látszik, pedig csak régi. Ugy épült, ahogy szükségszerűen kellett épülnie.

— De vajjon miért nem jár a régi mágusok viseletében? Aranyos brokát a mellénye, égszínkék a frakkja és ugyanolyan a nadrágja meg a harisnyája is.

— Azért mégis szinte világit abban a kék frakkban, mint valami szafir-lámpás. Sötétben bizonyára foszforeszkál...

Ijedt-halkan suttogva ilyenfélét mondogatnak róla, miközben az egymáshoz hajló női fejek magas, hajporos frizurái úgy bólogának, mint virágfürtös lomb, ha szélben himbálózik.

Valamennyi bal láb most hátrafelé rándul; halkan csörrennek a kardok.

Az egész társaság legyőzött félként hódol; a lobbanékony sziveket saját hitük ereje és csodákat áhító babonájuk, a gunyolódó hitetlenek hűs eszét a rendkívüliség hatása büvölte meg.

Csak a hatalmas Barrées gróf üdvözli vendégét józan mosolylyal, noha oly mély meghajlás kíséretében, amilyennel csak Franciaország legnagyobbjainak szokott adózni.

Köszönetül nyomban megkapja e pár hanyagul odavetett szót:

— Nos, kedves Barrées, igazán örömet jöttem el.

A vendéglátó házigazda ajka körül némi kajánság vonaglik, amint beszélni kezd:

— Uram, — mondja — zsenijének néhány új csodálóját lesz szerencsém bemutatni. Csak mondja meg nekem, mikor szabadit meg már átkozott köszvényemtől?

— Legközelebbi holdfogyatkozáskor.

Mig Barrées a legközelebb álló vendégekhez és azoktól visszabicegett, a mester öcsce ijedten sugta nagybátyja fülébe:

— Ily hanyag viselkedéssel hamarosan magadra haragítod majd a nagyurat, magadra zuditod gyűlöletét...

— Tiszteletlenségé a tisztelet! — felelt Cagliostro mozdulatlanul, a fogát összeszorította és mintha nagy messzeségbe nézne, nyugodtan, fölényesen tekintett előre. Ajka meg se rebbent. Várta az új tökfilkókat, ügyelt és figyelt.

Barrées mosolyogva mutatta be őket. Őket és nyavályáikat. Valóságos orvosi szemlét kellett a mesternek tartania.

— Fouches grófnő. Még fiatal, de azért korához képest mégis tulszerelmes természetű... Demoiselle Chanzy d'Armagnac de Bracy. Tulságosan fiatal, de már nem tud szeretni... Madame Sinesterre de Solerol. Gyűlöli az egyházat, kerüli a templomot, igazabb vallásért epedez... Ehrenbreitenstein-Metsch herczeg, puskagolyó fészkel a vállában... Caval marquisnak egy vetélytárs és egy színművésznő a betegsége és végül — a gróf most még kajánabbul mosolygott — ime Mignard Jakab doktor, az akadémia tagja és kiküldöttje, akit tudásszomja és az ön művészetében való kételkedése gyötör.

... Mind e pillanatig Cagliostro gróf nyugodtan mosolygott, mintha mosolygásával mindenkinek ezt akarta volna mondani:

— Jó, jó, majd segítünk!

Mignardnak, a hirhedt, irigykedő tudósak bemutatásakor azonban pillanatnyi izgalom rezzentette meg, de azért rögtön, csodálatos könnyedséggel nyerte vissza nyugodtságát s a legbájosabb szeretetreméltóság hangján szólította a tudóst:

— Ah, Mignard doktor?! Ez már érdekes eset. Kezdjük talán az ön baján? Nos: *ön* az én művészetemet óhajtja megfigyelni. Tessék, tisztelt doktor ur, bátran választhatja vizsgálódása tárgyául tudásom bármely területét, válaszza mindenekelőtt azt, amelyet legkétesebbnek tart...

Az egész társaság ott szorongott az akadémia tudósa és az isteni szélhámos körül.

Mignard, aki vércsemódra szeretett volna lecsapni valami rajtakapással a mesterre, s akit most ez a fordulat meglepetésszerűen ért, irulva-pirulva állt ott, miközben Cagliostro még kedveskedőbben hizelegte körül:

— Örülök, hogy a tudományos akadémia ime legérdemesebb tudósát küldte hozzám. Örülök, professzor ur, hogy ön vizsgálja majd tudásomat s kérem, vizsgálja meg a legszigorubban. Intézzon hozzám bármi kérdést, állítson bármi föladat elé. Nos, például, mi az, amiben leginkább kételkedik.

A szemfényvesztés művészetének rajongó tanulója, Cagliostro öcscse, Fortunat, a professzor mögé tolokodott és a saját türelmetlenségének nagy izgalmával sugta, suttogta:

— A varázsital!

Hajh-hajh! A professzor ur husz évig koptatta volt iskolák padjait! Mindig ugynevezett mintatanuló vala, de azért — vajmi gyakran rászorult arra a tudományra, amit egy-egy diáktársa fujt a fülébe a háta mögül. Ugy megszokta akkor ezt az állapotot, hogy vérévé vált és most is megnyilvánult rajta a tudósak amaz ösztönszerű hajlandóságával tetézetten, amely egész bölcsességének bizonyosságát nem magamagában, hanem a háta mögé sorakozottak tömegében érzi.

S mintha lidércnyomástól szabadult volna, hirtelen rámondta:

— A varázsital!

— Ah! — hangzott köröskörül és az egész vendégkoszoru megremegett e legizgatóbb érdekességű ügy ingerén.

— Kísérletet parancsol? — előzékenykedett Cagliostro.

— Azt! Azt! — hangzott a lelkesedésre gyult fiatal hölgyek sürgető válasza. És a sok kíváncsi szépség föllibbent a székekre már.

Vajjon mely francia akadémikus birna ennyi bájosnál-bájosabb lány ujjongó kívánságának ellentállani?

— Ugy van, kísérletet kérek! — mondta Mignard ur.

És amint az egész társaság zajos tetszéssel tapsolta ezt az elhatározást, még Mignard fia is, Olivér, a fiatal tengerésztiszt is mosolyogva állt oda apja és a mester elé.

— S persze, teljes hatású kísérletet, komoly eredményt méltóztatnak kívánni? — kérdezte Cagliostro.

Mignard professzor azonban akadémikus maradt:

— Teljes hatást, komoly eredményt? Ném bánom.

A nagyérdemű tisztelt társaság kegyeskedjék tehát az experimentum két objektumát kijelölni. Az ön föladata, mester, nem lesz könnyű. Mellesleg legyen szabad megkérdezni, hajlandó-e kaucziót tenni az akadémia kívánsága értelmében arra az esetre, ha az ön

varázsitala a kísérletezést állók egészségének megártana?

— Óh, feltétlenül — felelt Cagliostro mosolyogva, pillanatig elgondolkozott, aztán a zsebébe nyult és egész marék káprázatóan csillogó, szebbnél-szebb gyémántot mutatott a társaságnak, amely ámulatában hirtelen megnémulva, nézte a tündöklő csodát.

— Kérem, vizsgálja meg a köveket, nem hamisak-e? — szólt Mignardhoz Cagliostro egykedvűen és kezébe tette a gyémántrakást.

A tudós rubinköves gyűrűt viselt ujján, Cagliostrónak egyik gyémántját gyanakvón huzta végig a rubinon.

— Jaj, jaj! — kiáltott menten, mert gyűrűjének kövét hatalmas karczolás éktelenítette már.

Cagliostro egyetlen pillantásra sem méltatta.

— Gróf ur, — szólt ez most Barréeshez a világ legnyugodtabb hangján — hajlandó-e ön ezeket a gyémántokat, mint a tudományos akadémia kívánságára följárult biztosítékot átvenni és megőrizni igazoltatásomig?

Barrées szinte bátortalanul lépett egyet előre. A gyémántok oly ritka szépségű példányok voltak, hogy még őt is bizonyos hódolatteljes megilletődés fogta el, amint átvette a köveket.

A társaság Cagliostrónak máris megbüvölt közönsége volt. Az izgalomtól minden hajsza égnek meredt. Cagliostro meglegedetten mérlegelte a helyzetet.

A dolog úgy állt, hogy e gyémántokat nemrégiben Rohan kardinálisnak sikerült kicsalafintáskodnia valami uzorás ékszerésztől, szerelmi ajándéku a királyné számára. A kardinálistól azonban valami kalandornő csalta el a gyönyörű nyakdiszt, attól pedig a minden szélhámoskodás atyamestere, Cagliostro hódította el. A gyémántos ékszer ügye már a nagy nyilvánosságot is foglalkoztatni kezdte s Cagliostro most nagyon örült, hogy a foglalatukból kifizetett drágaköveket Barrées gróf oltalmába helyezhette el. Itt ezt a kincset senki sem keresi majd.

— Mesdames, messieurs, — szólalt meg Cagliostro — méltóztassanak kijelölni a két áldozatot!...

S ezt oly hidegen mondta, hogy a gáláns társaság minden tagjának ludbőrös lett a háta; elvégre szerelmet kémiai experimentum fejleszténi még a frivolitás szemében is megdöbbsentőn frivol játéknak tetszhetett.

Valóban merész vállalkozás volt ez. De izgatón ujszerű is. Hölgyek, urak gyermekkoruk óta sem éreztek hasonlóan gyötrelmes türelmetlenséget.

Most már az urak is székekre hágtak a háttérben.

— Clarisse, — szólt Barrées, aki özvegy ember volt, a leányához — mondd, nem volna kedved?...

És lelkes taps jutalmazta a bátor háziurat.

— Hohó! Köszönöm, nem kérek belőle — felelt a kisasszony és tiltakozón emelte kis kezét magasra.

— Az én leányom tudniillik művésznő és nem akar más lenni, mint csakis művésznő. Pompásan énekel és azt hiszi, hogy hangjának a házasság megártana. Szerelem iránt legkevésbé sem fogékony. Kedves gróf, ha ön leányomat valamely ifju nemesbe, jó családból való ifju nemesbe bele tudná bolondítani, — igazán nagy hálát éreznék ön iránt...

Mindezt tréfának és komolyságnak oly elegy hangján mondta a mosolygó gazda, hogy beszédének ingredienciáit csak igazi világfi különböztethette meg.

— Van itt ily ifju nemes? — kérdezte Cagliostro nyugodtan és csakugyan sikerült megakadályoznia, hogy az ösztönszerűen illemes Barrées megnevezze a kedve szerint való férfit.

— De, kedves gróf, kedves contesse, — szólt most

suttogón a meglehetősen ingerült Mignard a háziurhoz s leányához — hát azt hiszik, hogy ez az ember talán a pusztá tekintetével idézi majd elő azt, amit a bölcs görögök istenkéje bekötött szemmel szokott volt felbűvölni? Ugyan-ugyan, gróf ur, hiszen ön szabadgondolkodónak vallja magát! És ön, contesse, megijed egy pohárka hókuszpókuszos cognactól? Hát hiába közöltem önökkel annak a varázsitalnak a kémiai analizisét?

— Nem bánom hát, — szólalt meg a grófkisasszony nyugodtan, bátran — állok elébe a kísérletnek!

Pár pillanatnyi csönd.

Mindenki átérezte, mennyire nagyjelentőségű harc indult meg itt most. Csakugyan nagy érdekek forognak kockán: Cagliostro, Mignard, Barrées és a contesse igazán életbevágó érdekei.

— És vállalkozik, ha bárkit jelöl is melléje a társaság? — kérdezte Cagliostro részvétet mimelő hangon.

A kisasszony megijedt kissé.

De hát a szerelem mindenképpen szép, gondolta és büvösen mosolyogva felelt:

— Bárkit jelölhet a társaság, én vállalkozom.

— Micsoda frivolság! — mordult meg halkán Olivér, a fiatal tengerész.

— Ki az a fiatal tiszt ott? — kérdezte sugva Cagliostro a házigazdától.

— Mignard fia! — felelt az mosolyogva.

— Ah, a fiatal Mignard! Nagyszerű! — mondta Cagliostro, mintha csak magában beszélne.

Es ime az egész társaság lelkesen kapta föl a mester hipnotikus hatású szavát s mint valami orákulomot hangoztatta:

— A fiatal Mignard! A fiatal Mignard!

Mignard apó elsápadt, Barrées nagyot kaczagott, a herczegnő daczos göggel szegte hátra a fejét, Olivér pedig felkiáltott:

— Szó sem lehet róla!

A vendégsereg, azonban mámorosan, ujjongva ismételtette:

— A fiatal Mignard és Clarisse! Olivér és Clarisse! Senki más!

Hiábavaló volt minden tiltakozás.

— Igen ám, — szólalt meg Clarisse aggodalmasan — én még tulajdonképpen meg sem néztem jól Olivér urat.

— Annál jobb! — mondták nevetve a hölgyek és tapsoltak neki.

— S itt a szemünk láttára keveri majd azt a varázsitalt, mester? — kérdezte az óriástermetű Ehrenbreitenstein herczeg, a bénavállu.

— Igenis, itt! — felelt Cagliostro egykedvűen.

Es zsebéből ekkor már ki is vett néhány fiolát.

— Pohár madeirabort! — utasította az egyik inast. Nagy csönd.

Még azok is lélegzetfojtva hallgattak most, akik máskor a tréfálkozás, a kaczagó jókedv zászlóvivői voltak.

Cagliostro gyorsan végezte dolgát. Egy-egy pohárkába külön-külön zöld, piros és barna folyadékot töltött, aztán mind a hármat beleöntötte a madeiraborba s pár másodperczig rideg, komoly nézéssel figyelte a vegyületeket.

Majd látszólag szórakozottan kétfelé mérte egy-egy pohárkába az italt s egykedvűen tekintett körül.

— Kisasszonyom, uram, hol vannak? Tessék ezt hamar fölhajtani!

Clarisse lépett oda elsőnek. Szép leány volt, csak kissé sovány és az orra valamivel hosszabb a rendesnél. Hajlékony alakja csupa bájos mozdulat; bánatos szemepárja most kissé ijedten csillant elő arcocskájából.

Megízlelte az italt s köhécsegni kezdett.

— Le vele! — kiáltott rá Cagliostro erőlyesen.

A leány elsápadt s nem akarta meginni már a szines folyadékot.

— Igya meg, — biztatta komor hangon a varázsló — hiszen Mignard kémiai analizise meggyőzhetette önt az ital ártalmatlanságáról.

Erre aztán engedelmesen és ijedten nyelte le Clarisse az egészet.

— Ki beszélt önnek arról a kémiai analizisről? — kérdezte aztán ijedelmének csillapultával a kisasszony, miközben gyomrocskáját tüzként égette az erős ital.

— A varázstükröm!... Hol van Mignard Olivér sorhajóshadnagy ur?

A fiatal Mignard délczegen lépett az előtérbe. Megtapsolták.

Fejével oldalt biccentett a társaság felé, miközben czopfja korbácsként csapta meg a vállát s aztán hőiesen, mint csatába induló vitéz, csupa elszántság és félisteni fenség tükröződve arczán, legyőzte a lelke legmélyén vergődő emberi gyöngeségét. Apjáért elvégre bármi áldozatra is rászánta volna magát. Urak és hölgyek gyönyörködve néztek; kíváncsi csodálattal rajongták körül a csinos, nyalka áldozati bárányt.

De amint szembekerült Clarisse-szal, aki őt kissé zavartan, kissé elszontyolodottan s kissé durczásan is nézegette, a fiui áldozatkészségen felülkerekedett a francia gavallér udvariassága, bizonyos gyöngeség vett rajta erőt.

Oly megható, oly nemes jelenségnek látta most ezt a leányt, akinek szép feje a nagy hajdisz sulya alatt ime oly megadón nyugodott nyulánk nyakán — és ő, lám, nyilvános bizonyítására vállalkozik annak, hogy ezt a gyönyörű teremést soha, de sohasem fogja szeretni. Mekkora illetlenség, mekkora vakmerőség!

— Madame, — mondta és hangja bizonytalanul csengett — szó sincs róla; mintha olyasmit hinnék, hogy az ön szépsége nem ejthetné rabjául szívemet — Clarisse elmosolyodott és kaczer daczczal elfordulva tőle odább lebegett.

— Óh, madame, — igyekezett a megszeppent tengerész a mondókáját befejezni, miközben megzavarodva nézett utána a leánynak — hiszen kétségtelen az, hogy nem tudnék ellentállni kegyednek; de itt ez az ur — — —

— Hajtsa föl hát az italát — szólott közbe Cagliostro, fágyosan mosolyogva.

Olivér fogta a pohárkát, elvégre csak nem tagadhatja meg a legrémesebb viharokkal is bátran szembe szálló tengerészbecsületet, noha Cagliostro négyszer akkora porciót mért neki, mint a kisasszonynak... Szájához emelte a nedüt: egyetlen korty és jóleső melegség áradt szét testében.

— Nagyszerű! — mondta önkéntelenül.

Az urak megtapsolták a műveletet, a hölgyek azonban kissé ingerültén nézték az elbizakodott daliát; mégis csak furcsa, hogy oly szép leányt valaki ne akarjon szeretni.

Egy idősebb alapítványi hölgy föl is szólalt s idegesen fordult oda Cagliostro urhoz:

— S vajjon mekkora ideig kell várnunk; kedves grófm, hogy ez a fiatal istentagadó meglakoljon ama példátlan elbizakodottságáért, amelylyel oly gyönyörű teremést iránt érzéketlen akar maradni; méltó bünhődésének jelentkezését vajjon mikor érzi majd?

Mignard kissé ijedten hallgatta az idős hölgy méltatlankodását.

INNEN-ONNAN.

Cagliostro pedig összeszedvén és öcscsére bizván fioláit, így felelt:

— Az kérem attól függ, hogy kinek milyen a természete. Sajnálom, hogy tengerészember vállalkozott. A tengerészeket már a legjelentéktelenebb női mosolygás is meg szokta büvölni; a kikötővárosok asszonynepe sokat regélhetne erről. Egyébként remélem, hogy a hadnagy ur nem éppen a legutóbbi napokban tért vissza valami nagy tengeri utról...

Sátáni mosolygás játszott a mester ajka körül.

— Bizony, ha valaki hat-hét hónapig szívja a pompás tengeri levegőt s a szeme megszokta, hogy égen, vizen kívül egyebet ne lásson, rendkívül erős kémiai affinitást fog tanusítani az én mixturám iránt.

— Nini! A contesse már menekül! — kiáltott föl egy fiatal ur.

— Oh, dehogy is! — csendült Clarissé-hangja a terem egyik sarka felől, ahonnan igen izgatott hangulatban figyelte meg a fiatal daczos daliát, aki ime nem szándékszik szeretni őt.

Remélte, hogy Olivér legalább a látszat kedvéért majd hozzásegődik és egész este szórakoztatni fogja, hadd lássa mindenki, hogy Cagliostro urnak a csodafüldumát mennyire megveti.

No hiszen jöjjön csak!

De jaj, Mignard ur legkevésbé sem közeledett. Sőt kerülve kerülte a grófkisasszonyt, csak nagy ritkán vetvén lopva, titkon egy-egy kíváncsi, gyors pillantást reá.

— No megállj! — gondolta a leány. Nagyon sértette, boszantotta a dolog.

A társaság tagjai közül senki sem sejtette, hogy Barrées gróf leánya mily kiváló énekesnővé képződött. Bármekkora volt is a hiusága, titok maradt, hogy a kitünő Primavera mesternél tanult. Apja és ő úgy tervezték, hogy a királyi udvar egyik estélyén lép majd először a nyilvánosság elé — kész művésznőként, mint valami égből alászállott csoda...

Most azonban nem birt már magával. Ime le kicsinylik, sértegetik, olyasmit mernek gondolni róla, hogy még holmi szerelemre gyújtó varázsital révén sem tud hódítani. Miért? Talán bizony, mert karcsu még a termete? Vagy mert nem pisze az orra?...

A lakomásasztalnál már majdnem hogy elpityeredett. A fiatal Mignard oly hölgy szomszédságában ült, akinek nyaka, válla, keble hatalmas darab rózsaszinbe játszó szalonnaként pompázott. Ez a terjedelmes szép asszony Olivér anyjának jó barátnője volt s Clarisse olyasmit sejtett, hogy hátha az Académie Française uraival titkos szövetségben az ő édesapja e nőt csak azért hívta meg, hogy ezt a gyanutlan tengerésztisztcskét a varázsital hatása alatt immunizálja, sőt el is csábítsa talán.

Clarisse rá sem nézett immár, az egész akadémiát e nőben úgy vetette meg.

Szerencséjére Primavera mester ült mellette, aki félév óta minden nagyobb estélyen azzal ostromolgatta, énekelte már.

— Csak próbaképpen, contesse, — sugta most is — az ön búbajos tehetségének és az én iskolámnak dicsőségére! Van itt néhány hölgy, aki rögtön tanítványommá szegődnek, ha önt hallanak.

Es Clarisse ma rászánta magát.

— Nem bánom hát, — mondta — ha valahogy ügyesen nyélbe tudja ütni, kedves mester, hogy fölkerjenek, az általános óhajnak engedni fogok.

A maestro nem lett volna vérbeli olasz, ha nem értett volna ilyesmihez.

(Folytatása következik.)

Ö Hamis okmányok. Az osztrák és magyar külügyminiszterium hatvanezer koronát fizetett ki olyan okmányokért, amikről utóbb kiderült, hogy otromba hamisítványok. Szerbiában gyártották valamennyit s onnan küldözgették utánvét mellett Bécsbe. Eleinte gyéren szállították, de később már stráfőkocsira való rakományok teltek ki a hamisítványokból. Egész Szerbia ilyen okmányokat gyártott s Szerbia legnagyobb jövedelmi forrása két évvel ezelőtt az okmány-ipar volt, melynek a mi külügyminiszteriumunk volt a legnagyobb megrendelője és fogyasztója. A szerb kölykök ilyen okmányokból csináltak sárkányokat, a sajtot is ilyen okmányokba csomagolták, csak Bécsben őrizgették Wertheim-szekrényekben ezeket az írásokat, s hogy a kómikum teljes legyen, a Wertheim-szekrények előtt katonai őrzőjárat virrasztott, hogy az értékes kincsek illetéktelen kezekbe ne kerüljenek. Mekkora mulathattak rajtuk a szerbek! Látva ezt a felsülésünket, a hideg fut végig rajtuk a gondolatról, hogy mi történt volna, ha kenyértörésre kerül a sör Szerbia és monarchiánk közt. Ha ez a kicsi náció ennyire megverte diplomáciánkat, úgy... De ne folytassuk. A kudarcunk így is akkora már, hogy még egy fényes győzelemmel se reparálható ki.

— A megrekedt forrás. Nem ömlik már bőséges, jókedvű csobogással az élet forrása, csak szivárog gyéren. Nincs tej, — szafaládét reggelizik a szegény kis gyermek Pesten. Lám, amíg megvolt a mindennapi pilléskávé, vajaskuglóf, palacsinta, habosfánk és sajt, addig senki se gondolt a szegény tehénkékre, az alázatos, hűséges Szegfűkre, Csákókra, akik azért élnek át a születés örömeit, azért kóstolják meg a mezők zsenge sarját és azért habzsolják a szeszgyár moslékját, azért szeretkeznek és azért viselik az anyaság gyötrelmesen szép misztériumát, hogy tejsűrűvel, turósréttel és gyenge borjupecsenyével táplálkozzék az ember. Mint a jó cselédnek ügyeskedését, fáradozását észre sem vesszük, — de ha leroskad, ha ágynak dől, ha szorgos ujjait láz bénítja és hajlós derekát görcs mereviti, ha nincs, aki port seperjen, kályhát fűtsön, edényt mosogasson és krumplit hámozzon, ha a kényes és tudatlan dáma kétségbeesve áll a rusnya, piszkos, sohasem próbált munkáknak halmaza előtt, — oh, akkor be megsínylett szükségesség, be sulyos életkellék az a leftymált házimasina, a cseléd! A szegény beteg tehénké bajából mennyi jajgatás, mennyi emberi zokszó, mennyi fejeveszettség! Pedig ma csak a tejünk hiányzik — és mennyi baj van! — ha a villanylámpánk egy órára kialszik, mennyi baj van! — ha a vízvezetéket egy félnapra elzárják, de mennyi baj van! Hát nem a kultura embere-e a világon a leggyarlóbb, legélethetlenebb állat? Nem erősebb, biztonságosabb lény-e az erdők vadja, aki sosem szorul a más állat-tejére, akinek nem kell más fény, csak a napvilág, nem kell más meleg, csak amit a földi odu vagy mohafészek ad és jó az esőpocsolya itala, jó a sótalan gyökér és a dögpréda és az az egyetlen szőrbunda, vagy tollpalást jó bölcsővankosnak, hétköznapi gunyának egy életen végig és jó szemfedőnek is...

Ö A száz soros orvosi tanács. Ha a tudományos világ idefülelné, különös háborúság hangjait hallaná. Orvos-professzorok szellemi termékek lopásával vádolják egymást s úgy tesznek, mintha szörnyen fájna nekik, hogy saját tudományukra idegen vignettát ragasztottak. Pedig az afférben nincs fájlanivaló, sőt örvendetes momentumokat is találhatnak benne, ha

okosan keresgélnek. Idáig senki sem tudta, hogy kinek a zsenialitása tapad azokhoz a száz soros tanácsokhoz, miket női klinikákon osztogatnak az anyáknak. A tanácsokban semmi olyan nincs, ami különös orvosi tudásra vallana. Nem is kérdezte soha senki, hogy kit tiszteljen a tanácsok szerzőjeül. Most azonban egy másik orvos is ugyanilyen tanácsokról tesz említést könyvében s azt állítja, hogy a klinikákon osztogatott nyomtatványoknak ő volt a szerzője. Nem leleplezésül mondotta ezt, mert hiszen eddig sejtelve sem volt arról, hogy azokat a tanácsokat más valaki a saját szellemi termékének mondotta már. S ekkor jelentkezett a tudós professzor s olyat mondott az országnak, amire senki sem volt kíváncsi. Leleplezte magát mint szerzőt s az ország most kénytelen tudomást szerezni arról, hogy a száz soros jelentéktelen nyomtatványnak ki a szerzője. De hát hogyan lehet ilyen jelentéktelen semmiségből országos affért csinálni? Igazi nagy tudósok ügyet se vetnének arra, ha ilyen hitvány produktum dicsőségére más valaki tenné rá a kezét. Ha ilyet el is csennek tőlük, marad még elég kincsük. Ugy gondolkoznának, hogy érdemes-e ilyesmi szerzőjének lenni? De mifelénk roppant nagy a szegénység, s koldusok közt kincs-számba megy a lyukas hatos is.

⊙ **A herceg gyermekei.** A herceg, akinek vérében néhány sejt korzikai formájú, megnősült. Szólt az orgona, s az oltár előtt feszesen és diadalmasan állott Victor Napoleon, s a szeme Franciaország felé villant. Aztán elvonult a mátkapár és a rajongók azt hitték, hogy ebből a forró nászból valami nagyszerű fog kisarjadzani és Európa égére megint feltelődik vérszesen egy Bonaparte-profil... De a herceg még át sem ölelhette a párját, mikor a rikkancok künn már egy kellemetlen botrányt kiabáltak a neve mellé. Kisült, hogy a hercegnek akkor szerény három gyermeke volt már a világon, mikor megnősült. Három jelentéktelen, szürke londoni kölyök, s az anyjuk, kiket egy Napoleon karjai tettek szerencsétlenné, kétségbeesetten átkozza a gyermekei apját. Pont, — most be van fejezve a Bonaparte-mitosz, apró, durva köznapiságba fulladt a szent név. Három gyermek, három sasfiók, buta és jelentéktelen kisdedek és mellettük egy jajveszékkelő asszony, pizskos ruhákban: ennyi maradt abból az isteni energiából, melylyel a császár egykor elverte a kontinentst.

= **Wolfram-lámpa a miseoltáron.** Óh templom, biblikus fonségü, titokteljes homályu csarnok! Szenteknek vára, mit meghódít lassan az ördögös technika, a pogány haladás, az ujkori csodák világa! Először villamos dróthúzal fonódik föl a fészület mögé és fémszálas izzógömbök sugároznak a pislogó örökmécs és füstverő gyertyasór helyén. Azután automobilba ül föl a pápa és a püspök, Krisztusnak szolgálói, és ahol uruk királyuk valaha vérthullató mezíten lábain lépdelt, ott a villamos futó fürge kerekén suhannak tova ők, a cselédek. Most aztán még a grammofon is belenyikorog a szent és misztikus harmóniába. Az egész nagymisést, a pap harsonáit és a minisztráns dadogásait, az orgona bugását és a prédikáció bombasztjait mind lemezre vesik, a lemezeket szétosztják ágybanfekvő betegek grammofonjaira, akiknek aztán e boszorkánytölcseren keresztül zsolozmázik a pap, bug az orgona és dörög a prédikáció. Igaz, hogy az egésznek sok értelme nincsen, mert a gazdag ember, aki grammofont vehet, az már vehet magának külön házipapot és házimisést, ha már nagyon szomjazik az áhitatokra, a szegény meg örül, ha jut neki huslevésre és mediczinára... A részletfizetésre vett beszélőgép pedig mégis csak súlyosan profanizálná a szent hangulatokat; ha éppen a »mea culpa« csengetyűhangjaira szíven markolná az ájtatos hívőt az a hazugság, amit majd a kaszírnak kell

beadni, ha a rátáért jelentkezik. Hiszen igaz, ha új tudományok bűvészetével lehetne komplikálni a régi csodákat, nagyszerűbbek, fényesebbek lehetnének a szentegyház funkciói; a vegyi gyárak szebb görögtüzeket tudnak keverni, mint a sekrestyés, és a parázsra csöppentett benzol vagy szantálhancs jobbszagu, mint a tömjén, de már önékik meg kell maradni a régi primitívsegnél és régi illatnál, ha igazak akarnak lenni, mert ezen furcsaságok csak olybá hatnak, mintha azt olvasnók a bibliában, hogy Ábel svédgyufával gyújtotta lángra az áldozati máglyát...

SZINHÁZ.

A színházi hét.

— nov. 18.

A testőr. (A Vigszínház bemutatója.) Ha a politika az exigenciák tudománya, a színház az exigenciák művészete. Az ő koszoruja nem a halhatatlanságé, hanem a szezoné. Az utókor a színház életében a jövő szezon. A halál, az egyetlen bizonyosság, az életet jelentő deszkákon nem számít. Itt csak az élet biztos. Szobrokat állítsanak az akadémiák, ne a színházbérlők. És aki nem akar a halhatatlanság hosszú lejárataig hitelezni, készpénzre a legkönnyebben a színház eszkomptál. A megfelelő levonások mellett.

Hogy Molnár Ferencz miképpen áll az utókorral szemben, az az utókor dolga. Mi, akik vele élünk, a *ma* szemével nézzük őt, szobrot, amely csak a halál után jár ki, nem állíthatunk neki, csak az arcképét leplezzük le, amelyen az ünnepelt is jelen szokott lenni. És erre jobb alkalom, mint a Vigszínházban színre került »Testőr«-je, kevés van. Aki Molnár Ferenczet meg akarja ismerni, ebben a munkájában találja őt meg legjobban. Ez a legteljesebb dolga, amit eddig láttunk tőle.

Abban az életben, amelyről ír, benn él, a kellős közepében. Nem összehuzott homlokkal, szurós pápaszemen keresztül nézi a világot, inkább monoklivál a szemén, a másikat, mintha mindig czélozásra készen állna, kissé összehuzva. A keze is biztos, a szeme is. Tudja a pontot is, ahol találni kell. Pesti erkölcsök, apróbb szenvedéseink, kis komédiák, ez az a világa. A genre sem kicsi, ő pedig a legkülönb benne. Írásaiban is, beszédben is ő a legelső mulattató, maga nem is mulat, csak mulattat. Egy kicsit mindjárt gyanus is előtte, akit megkaczagtat. Az ő ereje a mások gyöngéje. Mintha valami kárörömmel nézné az embereit, hogy a többi is olyan. Ez az »is« a szubjektív vonás Molnár Ferenczben, aki magán keresztül látja meg a többi embert is. Ez teszi olyan ijesztően közelivé minden mondatát. Az emberei nem übermenschek és nem überweibek. Csalnak, hazúdnak, a szebb érzéseiket szégyellik, akárcsak mi, az egyik nap a fogfájás, a másikon a szerelem bántja őket. Az asszony nem vérengző és az asszony nem vértanu, sem pedig a kettő keveréke. Azok az asszonyok, akikhez nekünk szerencsénk van, a Molnár Ferencz asszonyai. Nem ábrándít ki belőlük, inkább hozzájuk bátorít. Amit leír, az igazi, élő vásári élet. Nekem mindig Teniers jut eszembe. Néhol megfög két drót, összeérinti, az felserczeg, szikrát vet, megvan bennük a villamos áram. Mulat rajta, ha egyszerre megrázkódunk, ha megüt minket ez a szikra. Nagyobb baj nem történt. Ha nem is egy ivlámpa ragyogó fényébe vitte át ezt az energiát, mégis villamos szikra volt, ami kipattant belőle.

Ilyen a darabja is. Komédiások szerelme és szerelme-sek komédiája. A szerelem maga is csupa ravaszság, szent és szenttelen család, ezt a tételt zseniálisan hatványozza meg azzal, hogy ezeket a komédiákat született komédiásokkal, színészekkel játszatja végig. Minden nyomaték nélkül,

de nagyszerű szimbólum ez. Egy színész testormaszokban teszi próbára egy színész nő erejét. És amit maga játszott végig, annak az ellenkezőjét hiteti el vele öt perc alatt az asszony. Mert mindig az az igaz, amit az asszony házudik, mondja Molnár. És szegény Csontos, akármilyen zseniálisan csinálja is ezt a fiókszerepét, ebben a szerepben, amit végre a maga számára akart eljátszani, megbukik. Ez a kómédia a darab végén olyan megindító, hogy minden poéta büszke lehetne rá. És amikor a darab végén a függöny legördül, kezdődhetik újra a darab, megy tovább az élet, amelynek ez csak egy napja volt, talán éppen olyan, mint a többi, de mégis maga az élet.

Szokrátó szavak, briliáns mondatok, szédületesen ügyes megfordulások cikáznak végig a darabon, amelyet *Vársányi Irén* és *Csontos* játszanak végig. Az első felvonás végén van egy jelenetük, amely valósággal kis színészi chef d'œuvre. A második felvonás az opera egyik páholyában játszódik le, meleg, puha, intim hangulatok között, amelyet *Falus Elek* ördögös ügyességgel szerkesztett meg. Ennél bájosabb színházi képet nem láttunk eddig. És *Szerémi Zoltán*, akinek bölcs, csöndes művészete mindig ünnepe lesz minden darabnak.

Czövek.

III. *Richárd*. Ő a rossz ember. Egy régi angol krónika azt írja róla, hogy fogakkal jött a világra. Kicsi és izmos volt, mint a patkány. A színésznek egy primitív gazembert kell játszania, aki az első monológban már előre bejelenti a közönségnek, vagy inkább magának, hogy az élet-elixire a bűn, egy körmönfontat, akinek a rosszasága már az esztelenség határán jár, egy embert, aki furfangjával együtt is naiv, félig gyerek és félig ördög. Vannak jóságban és imában felolvadó lélek. Ezeknek az antipódusa az angol gyilkos. Pszichológiai mérlegen lemérhető motivuma alig van a gonoszságra. A természet működik benne, az, amely ferde és puposra formálta és kizárva őt az élet ünnepeiből, a napfényben, egy sánta árnyat táncoltat előtte. Maga III. Richárd a bűn oka és célja. Shakespeare szintétikusan érzi őt. Ő az a művész, aki beszél akkor is, mikor könyvekben ázik el a szó és a zsebkezdőbe harapunk. A torz és hihetetlen rosszág előtt se torpan vissza. Nyelvet ad neki és pöröl elszakíthatatlan aczélnyelvével, trombitahanggal kiáltul minden kiabálást és gigászi tüdővel veszi fel a versenyt a lehetetlennel, az élet minden tulságával és szuperlatívuszával.

Be kell vallanunk, hogy nekünk, akik az újságraportokban és a detektív-regényekben agyafurt csalókról; okos és szimpla emberekről olvasunk, kissé hihetetlen III. Richárd egyszerű ármányoskodása s egész alakja úgy tűnik fel, mint egy tulság, mint egy ragyogó, ördögi bombaszt. De a nagy emberismerők kevesebbre becsülik az embert, mint az analitikusok. Ők látják, hogy milyen roppant a hiúsága és milyen kevés a kritikája. Ha a szenvedélyek másik skálájára tekintek, ott, ahol nincs vér és sikoly, de kaczagás cseng és felsült emberek bámulnak, ugyanez a megdöbbentő primitívség kísért. Molière bármelyik keszeg uszorással egy pillanat alatt elhiteti, hogy ő a szépség hercege. Ez a főtelmés szörny ugyanily módon jut diadalra. Az a ravaszsága, hogy egyáltalán nincs ravaszsága. A ravatalnál kéri meg a nőt, akinek az urat megölte és ha szemem is köpi, letörli a nyálat s egy ócska hisztrio-fogással — kardot szegezve a saját szívének — magához lánczolja és a holttest mellett mindjárt el is gyűrűzi. Ma azt mondanák, hogy ez strindbergi jelenet.

Ivánfi Jenő fanatikus szeretettel foglalkozott ezzel a brutális és csodás darabbal. Az ő III. Richárdja tudatos és intelligens. Egyszerű, zsémbes és diszharmonikus. Még se problematikus lény. Nincs emberi szenvedése. A halála is egy csikorgó diszsonancia. Csak a kétségbeesés, öklödés

tör ki belőle, s amikor elnémul, úgy érezzük, hogy betömték a száját sárral, földdel, valami undoksággal és vége. A rendezés lágy és igen finom keretbe állította az ágyban alvó kis királyfiakat. Másutt dekoratív foltokkal hatott. Piros és fekete színnel hangsúlyozta a főalak ördögi voltát. Vas-kos gesztusok, göröngyös darabosságok közelítették hozzánk. Ilyen ösztönös pillanatokban értettük meg őt leginkább, mert eltűnt emberi alakja és fekete ruhájában, biczegő járásával, egyszerűségében is olyan volt, mint egy fantasztikum, mint egy csuf madár, mint egy sánta és beteg szarka. Elhittük a hihetlent.

K. D.

Művészet.

A téli tárlat képei.

Az egymástól elváltak megint együtt vannak. Még csak félig s még csak egy részük. A »Mienk« minapi forrongói együtt bugyborékolnak azokkal, akik a Szövetségben forrnak. Egy gyékényen árulnak, már pedig a gyékény a vásár nevezetes tartozéka. A képzőművészet vásárján a gyékényen mulik az üzlet. A képkiallitás pedig vásár: tavaszi vásár, téli vásár. Az ember, ha már festő, képeket fest, s ha már képeket fest, el akarja adni őket. A Mücsarnok gyékényen a képek inkább elkelnek, mint egyebütt, mert a Mücsarnokban pénzsommákat sorsolnak ki, s a nyerteseknek s sommákon képet, szobrot kell vásárolniok. A Mücsarnokban díjakat osztogatnak, s az állam, a király, a főváros is a Mücsarnok tavaszi és téli vásárján fedezi művésztinek nevezett szükségleteit. A torlaszokra fölvonulók idővel ráeszmélnek arra, hogy a barikád rossz vásártér, s visszailleszengnek a bevált gyékényre. Jól teszik: a sorsolás pénzeiről, a díjakról, a hivatalos vásárlókról kár lemondaniok. Az emberek tehát, ha festők, megint együvé kerülnek, ha valamikor elváltak egymástól. Különbösen is minden összeveszésnek megbékélés a vége. Az egyik is enged, a másik is enged. A negyvennyolcából való engedés bevált bölcsesség: mindig jól jár az, aki vele él.

Ez az engedékenység könnyű dolog, amikor a forradalmiságot új forradalmiság szorítja. Sajátságos jelenség az, hogy azok, akik új megismerésre tettek szert, olyankor, amikor még újabb megismerésük okvetetlenkednek körülöttük: inkább a régi megismerésükhöz szítanak, mint a legújabbakhoz. Nemcsak a művészetnek jelensége ez. Hiszen a harmadik rend forradalmának diadalmasai is a két első rendhez szítanak, amikor a negyedik rend lát hozzá a maga forradalmához. Van ebben valamelyes okos érdekvédelmezés, de megnyilvánul benne a vénülő ördög bölcsesége is. Hadd jegyezzem meg mellékesen, hogy az öreg ördög sem mindig vén ördög, s hogy van olyan megvénhedt ördög is, aki tulajdonképpen még nem is öreg. Erről az igazságról ne feledkezzünk meg akkor, amikor a Mücsarnokban öregeknek és véneknek, még vénebbeknek és valamivel fiatalabbaknak békés egymás mellé sorakozását látjuk.

A kiallitás elsősorban vásár lévén, ne rontsuk a vásárt. Egyik drámairónk, aki a színházi s az irodalmi piacon már sok jó vásárt csapott, megharagudott rám, amiért kritikámmal valamelyik üzletében kárt ejtettem. Ugy vélekedett, hogy a kritikusknak nincs joga hozzá, hogy a vásáron garázdálkodjék. S egy festőbarátom, aki már sokféle festészeti forradalomban kereste és meg is találta a maga legjobb üzleti lehetőségét, s aki a forradalmi és a konzervatív művészeti politikát a kínálat és kereslet szerint váltogatja, valamikor azt magyarázta nekem, hogy az a kritika, amely a jó vásár lehetőségeit rontja, egyenesen művészettel ellenes. A festő — ugyanis — egész nyáron azért fest, hogy képeket

eladhasson, a kritikus pedig holmi művészeti szempontok kuczkójából kiront a vásárra s a vevőket elriasztja. »Ez nem járja«, mondta meggyőződten, s nekem el kellett ismernem, hogy meggyőződése ugyancsak művészi meggyőződés. Ne rontsuk tehát a vásárt. Ez az eltökélésem már azért is könnyen támadt, mert a művészetben olyan határok közt járok, amelyeken túl minden izgat, s amelyeken innen sok minden — mindegy. Ebben a mostani kiállításban nem csaponganak azokon a határokon át. Szenczáczióval ez a vásár nem szolgál, izgatni nem izgat. De hiszen a művész sem, a művészet sem arra való, hogy folyvást szenczácziót érleljen. Elsorvadnának az ilyen folytonosságtól. Az egyes kép külön hatást tartogat nézője számára, a sok képnek akárhányszor még együttes hatása sincs. Minden kiállítás fölfalja az egyes képek hatását. A Szalónban is, a Künstlerhausban is, a Glaspalastban is, a Mücsarnokban is. Csak nagy szenczácziók emlékeztetések, de a rendes produkció, amikor halmozódik vagy tornyosul, gomolygó szürkességé lesz. Tudvalevő, hogy még a spektrum szinessége is szürkességgé olvad, ha kevergetik. Nagy kevergetés, nagy keveredés az ilyen mücsarnoki vásár.

Ragadjunk ki belőle ma néhány szines foltot. Olyanokat, amelyeknek kár beleolvadni a szürkességbe. Amelyek vagy szenczácziót kerülgetnek, vagy jóvászárámba mehetnek. Az első teremben *Szinyei-Merse Pál* »Park«-ját. A természet áhitata szólal meg benne: a természet izgalmasan beszédes némasága. Az öreg mester festése már-már merő megszokottság, olyan, mint a fejedelmek reprezentálása, de az az ájtatossága, amelylyel az egyszerű természetet is monumentálisnak látja, minden képében legalább is zsolozsmát dalol. Néha egész oratóriumot muzsikál el. *Glatter Gyula* két arczképe mélyeséges — viccelődés. Elmélyedéssel való kaczerkodás és technikával való komolykodás. Mintha a fiatal művész önmagával alkudoznék, hogy vajjon az arczképfestésben mi a fontosabb, az emberi probléma-e, vagy a festői probléma? De alkudozva is mind a kettőt jobban oldotta meg, mint a kiállítás többi arczképfestője. *Benczur Gyula* gróf Dessewffy Aurél ő exczellenciáját festette le. *Endrey Sándor* reprezentációs arczképe is az első terembe került. Régebbi képeinél üdébb, ritmusosabb, szinesebb. Pedig udvari megrendelésre festette. *Paczka Ferencz* huszonöt év múltán megint megfestette »Emese álmát«. A turullal még most is baja van, de Emeséje most már tapasztaltabb. Huszonöt év előtt még riadtan meglepett volt, most pedig már mosolyogva várja a történeteket. S a kép festése is tapasztaltabb. Németül leszűrődött spanyol-francia naturalizmus. *Mendlik Oszkár* tengerei ezuttal is festőin háborognak. *Pentelei-Molnár* folytatja reprezentációs bibliai képeit. Ezidei képe is hatásosan elrendezett. Rászolgált valamely akadémiai díjra. Vagy legalább is egyest a kompozíció-tanból. *Magyar-Mannheimer* Gusztáv tíz kis képe a mester híres mindent-tudását demonstrálja. Mintha pikturájának jellemzetes kivonatai volnának. Finomak, előkelőek és ravaszok. És mosolyogva elmékek. Ötletek, amelyeknek nem kell mindig a mélyére nézni. Tréfálkozások a nehézségekkel, s azzal való hivalkodások, hogy a világon nincsenek is nehézségek. Az embernek éppen csak nagyon sokat kell tudnia, s a festés rögtön könnyű dologgá válik számára. *Mannheimer* nehéz sulyokkal dobálózik s azt mondja róluk, hogy könnyűek. Az erőművészek rendszeren üres sulyok alatt veritékcs görnyedést tetetnek. »Halászbárka«-ja és »Rőt leány«-a az ugynevezett kabinetdarabok közül valók. *Kacziány Ödön* a maga programjához hiven most is sejtelmesen rejtelmes. Az idén a polgári tréfával öltet kedélyes miszticizmust. És a polgári hangulatosdival is. *Poll Hugó* pasztelljei már megint olajfestményeszerűek. Vajjon technikai játék-e, vagy fölfogásbeli tévedés-e ez? És csak technika-e a festés?

Ferenczy Károly a csendes élet festőjévé alakul. A két-méretűséggel megelégedett világé, amely lemond a három-

méretűség zajáról s háboruságáról. Kétméretű, a felültre vetítő naturalizmusnak, a formát semmibe vevő s a testi-seget megvető aszkézisnek mestere lett *Ferenczy*ből. A csendes életnek és a csendéleteknek festője. Kiállított csendéletei nagyon-szépek. A csendes élet képeinél szebbek. *Csók István* a primitivitásba visszafejlődés régi játékát, mint új játékot játszsza. Mint saját fölfedezését. *Gauguin* híres naivvá alakulását magyarul megismétli. Nem Tahiti szigetére vonul el, hanem a tulipános ládába bujlik. Belőle akar új művészetet fejleszteni. Meg akarja tagadni tanulmányát s eredményeit, de régi, idegenben tanult tudását szólaltatja meg az ő frissen erőszakolt naivitásában. Most kiállított képei magyar zsinóros párisi viccek. Izig-vérig francia piktura villogó gatyában. »Virágok« című képe nem játszik neonaivitást, mégis gyönyörű, s »Népszínház-utczá«-ja is csupa finom parizizmus. *Kosztolányi Gyula* új szinészre tett szert. Nagy összefoglaló, dekoratív foltokat fest; lemondott a foltanalizisről. S a vidéket már nem kívülről és nem felülről nézi, beljebb került a tájékba. Képeiben szinte lelkes öröm szólal meg. Vagy valami más, erősen hatékony melegség.

Lechner J. Ödön képei vádiratok a sors ellen, amiért a fiatal művészt elpusztította. Derűs, átfogó, mozgást megrogzító látásnak és hevülő tanulásnak dokumentumai ezek a képek. Vallomások valakiről, aki nem lehetett valakivé, mert az élet hamarosan legyűrte. *Nyilasy Sándor* zöldlátása megint sajátságos foltzepségeket produkált. Néhány szép képet, amelyet a tárlaton agyonakasztottak. Ki kell hámozni őket környezetükből. *Góth Mór* és *Kosztó József* is így járt képeivel. Széles, bátor megrogzítései beleolvadnak a falba. *Góth* két vízfestménye monumentális. És megkapón tartalmások, szinte izgatón festőiek *Vida Árpád* akvarelljei. *Bednár János* képei azok közül valók, amelyeket a vásár szenczácziói közt fognak emlegetni. Nagy készség, bátor nagyvonalúság, felsőséges foltzepsítés, szintől való fázékonyság és formában való bizonytalanság nyilvánul az ő érdekes, meglepő képeiben. Egy női arczképe a legkülönb köztük.

A szászok izgatón komolyak. Alaposak és megbecsülik művészetüket. Műveiket kieszelik, megfogalmazzák, megfontolják, kommentálják. Nagyon sokat tudnak, a technikának mesterei ők. S a fától nem látják az erdőt, de az erdőtől sem a fát. *Coulin* Arthur képei, a Risorgimento, *Mieß Frigyes* arczképei, *Wellmann Róbert* rajza és pasztellje a megrendítő szorgalomnak s a vesékg ható lelkiismeretességnek diszokmányai. A szászok szomszédságában *Strobentz Frigyes* mosolyog. A biztonság felsőségével. Az ő palettáján nem kevernek veritékkel. S az ő képeinek, az »Adagio«-nak tartalma is van, nemcsak tárgya és technikája. Valamelyes lelkületi tartalma. Amitől a l'art pour l'art fölesküdt hitvallója bizonyára megdöbben. De hiszen ez a dogmatikus hitvallás is tévelygés. Jó szerencse, hogy hitvallói folyton megkerülnek. És *Strobentz* már nagyokat került körülötte.

Gerő Ödön.

A belföldi játékszerek közt, amelyeket, amint tudva van, világhírűek, a Horgony-Kőépitőszekrény első helyen áll; mindig mint első játékszert szerepel a gyermekek ajándékozási céduláján. Ebből magyarázható azon feltűnő jelenet, hogy a nehéz amerikai gazdasági krízis dacára az amerikai játékszert-kereskedésekben a Horgony-Kőépitőszekrények utáni kereslet változatlanul nagy volt, ellenben másféle játékszerek kevésbé vásároltak.

Az *Olinkievich Kristalin-crém* azon egyedüli eddig még nem létezőt szepítőszert, mely tudományos alapon, tisztán növényi alkotórészekből, minden zsíros anyag nélkül készül. Kiválósága abban nyilvánul, hogy a bőr sejtjeit nem tömi be, mint a zsíros kenőcsök, ellenben azok szabad lélegzését elősegíti. Az *Olinkievich Kristalin-crém* oly gyógynövényekből készül, mely a legpetyhüdebb arcot is rövid használat után bársonysimává, üdévé és fehérré teszi. Tudományos körökben ismert kiváló készítmény. Ár: növényiszappan 1.—, növényipuder 1.—, növényicrém üvegdoboz 1.— és nagy üvegdoboz 3.— K. Megrendelhető *Olinkievich Sándor* gyógyszerész, chemikusnál, VIII., Baross-utca 91.

IRODALOM.

Dalok hazulról. Bizonyára sokan vannak, akik nem találják gyönyörűségüket Szabolcska Mihály költészetében. Az esztétika elméleti bölcsei, akiknek csak a *doctus poeta* igazi; a hiperkritikusok, akik saját szubjektív kánonukhoz mérik a költőt és irgalmatlanul lefokozzák azt, aki nem üti meg a mértéket; mindenkifölött pedig a műmámosok, akik megkótyagosodtak üresen zengő szavaiktól és silány prózának bélyegeznek mindent, aminek keze-lába, értelme van. És igazuk van. Hogyan lehet manapság őszintén, egyszerűn, keresetlenül feltárnia a költőnek azt, amit érez? S micsoda elmaradottság az, hogy ez érzésekben nincs semmi differenciáltság, sőt perverzitás? Mi modernnek nem mondjuk, hogy a költő semmiesetre se szeresse a feleségét; de ha megénekli, akkor tárja ki rejtett bájait, kiáltja bele a világba szerethezésüket és tegye szeretőjévé a hitvestársát. Szabolcska Mihály patriárkális magánosságában rá sem hederít e követelésekre és énekel a maga módja szerint, Goethe lantosaiként, »Wie der Vogel singt, der in den Zweigen wohnet«. Könnyedén és simán, egyszerűen és őszintén. Érzékeny hurjai megrezdülnek a szellő érintésére is: tele van a szíve szeretettel, ünnep neki, ha jót tehet, nem építi üdvösségét embercsinálta vak dogmákra, s ki meri mondani ma, amikor »szeretni a hont gyakran oly nehéz«, hogy neki éltetője, jótévedője, szentek szentje ez az anyaföld. És hiába minden gáncoskodás, minden éretlen nagyképűség: Szabolcska Mihály mégis költő, azok közül való, akik népi sorból emelkedtek föl, de mindig visszatérnek az ősforráshoz, ha megihletti őket a dalfakasztó érzés.

Hesperidák kertje. (Palágyi Lajos drámai költeménye.) Palágyi Lajos lirájában, melyet már husz éve olvasnak Magyarországon, állandóan érzett egy forró drámai lüktetés és a strófák mélyén filozófiai eszmék rejtőztek. Egy szomorú és pesszimista magyar korszakból való ez a filozófia, melyre Vajda János sötét alakja vetett árnyékot és Reviczky tétéveg profilja. Palágyi Lajos a kilenczvenes évekből hozta el a lirai drámát, minden madáchi szükszavuságával és eszmékben élő alakjaival együtt. A *Hesperidák kertje* komornyelvű költemény, melyet egy kiháló, klasszikus műfajnak merev pompája dekorál. Görög korok daktilusai ezek és a hellászi mitosz homályos alakjai jelennek meg, amint a föld nyugati határán küzdenek egymással. Palágyi Lajos filozófiája, ha nem is a mienk, de tiszteletreméltó és komoly bölcsesség, amint hogy komolyan és tisztelettel kell ideges szemünkkel e félszeg, ó-görög héroszokra néznünk.

A csodálatos köntös. A csodálatos köntös szimbolikus neve annak, amit az egykor népszerű kuplé »*Kis bőgré*«-nek, az ifjú és elmés Bourdet »*Rubikon*«-nak és a »Népszava« *gazdasági értéke*«-nek nevez. Ebből a parafrázisból világos, hogy a csodálatos köntös minden, csak nem csodálatos (mert bár egyre gyérül, ma is elég sűrűn előfordul arra, hogy természetesnek ítéljük) és nem köntös, mert Mab királynőn kívül alig hordhatná valaki... Tóth Vanda nevezte el egy novelláját és egész kötetét erről a jelentős fiziológiai apróságról. Ezek az elbeszélések mind nagyon szomorúak, fáradtak, csalódottak; valamennyinek a hősnője igaz és belső megindulás nélkül vetette le (vagy el?) csodálatos köntösét, az egyik már megvénült szívvvel, a másik lányfővel, a harmadik konvenczióból — és így tovább. S miután átestek rajta, tovább élnek, hit és gondolat nélkül. E lélekállapotnak, a fásultságnak, az unott fatalizmusnak rajza néhol megdöbbenítő igazsággal sikerül Tóth Vandának. Ennyi finomsággal, ily éles és biztos műszerekkel ritkán bonczolták fel az asszonyi pszichét. De mesemondónak Tóth Vanda nem született. Ahhoz hiányzik belőle a fantázia játékos könnyedsége és idomítható lágyága.

Olyanok a novellái, mint igen kemény képek, amelyeknek erős levegőjük van, de vonalaik szinte stílizáltan merevek és színei nem élnek. A mesterségnél többet ér, a művészettől még messze van Tóth Vanda novellairása.

HETI POSTA.

Elizium. Kotzebuének. Az ön darabját, a »Kellemetlen vőlegény«-t most nagy sikerrel adják Bécsben, ami igen örvendetes, mert ön a maga idejében nagy jótévedője volt a szenvedő emberiségnek: úgy meg tudta kaczagtatni a maga közönségét, mint senki más. Egy kellemetlen ur azonban, aki se magyarul nem tud, se fordítani nem tud, oly infámisan helybenhagyta az ön darabját, hogy ön a bécsi sikerének aligha fog örvendezni. Silányabb gügyögést, mint ez a magyar fordítás, még nem követett el a magyar glóbuson senki. Önnek még a másvilágon is pechje van.

Veszprémi. Gyengéljük.

Arnulf. Sorját keritjük.

Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos: KISS JÓZSEF.

Figyelmeztetés. Olvasóinkat figyelmezteti a *Kriegner-féle Korona-gyógytár*, hogy készítményei: *akácia-arczkrem*, *akácia-szappan*, *akácia-puder*, — világhírű szépitőszerek — továbbá a *reparator* — évtizedek óta elismert csusz és kőszvény elleni szer — és a *tokaji china vasbor* csak akkor valódi, ha minden tégelyen, illetve üvegen a *Kriegner* név előfordul. Annyi mindenféle értéktelen utánzat jön most forgalomba, hogy tanácsos a közönség óvása, sőt figyelmeztetése, hogy ezen elismert kitűnő gyógykészítményeket az egyedüli készítőnél, *Korona-gyógytár*, Budapest, Kálvin-tér (Baross-utca sarok) szerezzék be.

CREME
SIMON

Félülmulhatatlan
az arczbőr
és szépség ápolására

— o —
a SIMON-féle
Puder és szappan
— o —
PARIS

VILÁGOSI
MARTY COGNAC

Hatása gyermekágyas asszonyoknál
szívműködést fokozó szer, az erőbeli állapot fenntar-
tása és fokozása céljából tejjel higítva fogyasztandó.
Tiszta borpárlat! Jobb mint a francia cognac!

Ez az, a milén akarok:

"Palma Kaucsuk Lipócsanak"